

Vpl. Pyhäjärvi

Maanantai 19. syyskuuta 2011

Pyhäjärveläisyyden vaali - Karjalan puolustaja

N:o 9 56. vuosikerta

Kaipaus kotiin ajoi karjalaiset Kannakselle pian jatkosodan alettua

Pian jatkosodan käynnistyttyä kesällä 1941 alkoi Karjalan evakkojen joukossa odotus pääsystä takaisin kotiin. Usko takaisinpaluuseen, tuo karjalaisen siirtoväen henkinen voimälähde, ei pettänyt. Talvisodan pakkorauha koettiin vain väliaikaiseksi.

Kesäkuun 1941 jälkeen tapahtumat kehittyivät nopeasti. Käsäy yleisestä liikekannallepanosta tapahtui 17.6. koskien 16 prosenttia koko väestöstä eli 630 000 miestä. Heinäkuussa Karjalaa vallattiin jo kiivaasti takaisin. Nuo kesän 1941 jännityksen täyttämät kuu-kaudet aiheuttivat siirtoväen elämässä täydellisen mul-
listuksen.

Takaisin vallattujen alueiden asioita hoidettiin sotilashallintopiirin ja kunnanhoitokuntien johdolla.

Paitsi kaipuu takaisin ko-

tiin, oli tärkeä tekijä nopean paluumuuton aloittamisessa myös uhkaava ruoka-pula. Karjalan pellot tarvittiin takaisin tuottamaan elintarvikkeita kansalle ja rehua karjalle.

Ensimmäiset siviilit pääsivät Pyhäjärvelle 3. syyskuuta 1941. Tämä ensimmäinen ryhmä käsitti ns. puhdistusryhmän, kunnan esikunnan ja maataloustöihin, lähinnä sadonkorjuuseen osallistuvia henkilöitä yhteensä 300 henkilöä. Mukana oli myös hevosia, lemmiä ja maataloustyövälineistöä.

Reino Äikiän kirjoittama kooste paluusta,
SIVUT 6-7

Matiskalan kylä oli vihollisen toimesta poltetu lähes kokonaan. Eli-na Kuisma paistaa piirakoita kotinsa raunioilla.

Mitä kertovat 1700-luvun tiedot Pyhäjärven kylistä?

Sukuseminaarissa Pyhäjärvi-juhlilla **Esko Simonen** esitteli, miltä Pyhäjärven talot ja pellot 1700-luvulta näyttävät 1930-luvun kartalla sijoitettuna. Tutkimustyö toi paljon havaintoja, joita hän on peilannut muihin kirjallisiin lähteisiin, kuten **Impi Wiikan** kirjoittamaan Pyhäjärvi-kirjaan ja muutamiin kyläkirjoihin.

Tässä numerossa alkaa Esko Simosen tekemä kirjoitussarja, jossa esitellään Pyhäjärven kylien tietoja 1700-luvulta eteenpäin. Sarjan aloittaa karttaretki Taubilaan ja Watikkalaan.

SIVUT 8-9

Kolmen kylän yhteisö tapaa yhä vuosittain

Montruan, Pöhlön ja Kalamajan jakokunnan tapaamisen järjestäjät Varpu Kinnari ja Ulla Kaasalainen iloitsevat, että yhä edelleen mukaan tulee kymmeniä osanottajia. SIVU 12.

Luukkasille syntyi sukuseura

Luukkasit ovat kesällä perustaneet oman sukuseuran, perustava kokous oli Pyhäjärvi-juhlilla Sastamalassa. Kuva Konnitsassa syntyneistä, vasemmalta takana Maija Luukkanen, Raija Virtanen, edessä Keijo Luukkanen, Toivo Luukkanen, Kalevi Luukkanen ja Anja Laine. SIVU 2.

19. syyskuuta 2011

1941 – 1944 – 2011

Viime kesäkuussa tuli kuluneeksi 70 vuotta jatkosodan alkamisesta ja tämän lehden ilmestymispäivän tienoilla tulee täyteen 67 vuotta sen päättymisestä. Jatkosota on edelleen tieteellisen historiantutkimuksen kohde, mutta samalla se on myös poliittisen ja moraalisen keskustelun kestoaihe.

Vielä muutama vuosi sitten Suomen presidentti kutsui kansainvälisessä puheenvuorossaan jatkosotaa ”erillissodaksi”, mitä määrittelyä erityisesti poliittinen vasemmisto mutta myös monet historiantutkijat ovat arvostelleet. Kysymys on kuitenkin paljolti siitä, mitä ”erillissodalla” tarkoitetaan. Jatkosota ei ollut erillissota siinä mielessä, että Suomi olisi taistellut yksin ja erillään Saksan käymästä valloitus sodasta Neuvostoliittoa vastaan. Jo suhteellisen pian talvisodan jälkeen Suomi salli saksalaisten joukkojen saapua Suomeen, ja sekä sodan alkua että loppuvaiheissa Saksan sotilaallinen apu Suomelle oli ratkaiseva sodan lopputuloksen kannalta. Suomi ei kuitenkaan ollut sodassa Saksan ”liittolainen” sanan varsinaisessa merkityksessä.

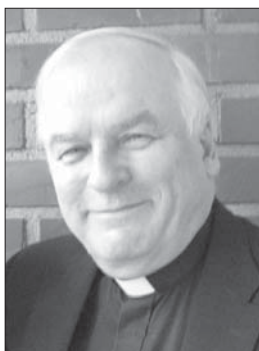
Jatkosota oli Suomen motiivien kannalta erilainen kuin Hitlerin valloitus sota. Suomen tavoitteena oli korjata talvisodan aiheuttama vääryys. Kun jälkepäin olemme saaneet tietää, että Molotov käänti pian talvisodan jälkeen Hitleriltä vapaita käsiä Suomen valloittamiseksi, tuli lopullisesti selväksi, ettei talvisotakaan ollut mitätön ”rajakahakka”, joksi sitä Neuvostoliitossa nimitettiin. Suur-Suomen haaveilijat ja saksalaisen fasismin kannattajat olivat Suomessa marginaali-ilmiö. Yhteistyö Saksan kanssa oli sotilaallinen mutta ei aatteellinen.

Voidaan tietysti jälkikäteen pohdiskella, olisiko Suomi voinut pysähtyä sodan ulkopuolella tai irrottautua sodasta aikaisemmin ja vähemmän vaurioin. Vaikka Suomi julistautui sodan alkaessa puolueettomaksi, se ei enää ollut realistinen mahdollisuus eivätkä yritykset irrottautua sodasta johtaneet tulokseen kuin vasta vähän ennen sodan loppua.

Me karjalaiset olemme kaikki nämä vuosikymmenet tunteneet väkevästi talvisodan vääryyden ja jatkosodan katkeran lopputuloksen. Voimme antaa arvon venäläisten sotilaiden uhrille Hitlerin kukistamisessa. Emme kuitenkaan voi sulkea silmiämme niiltä kauheuksilta, joita Josif Stalin sai aikaan ennen toista maailmansotaa ja vielä pitkään sen jälkeen.

Vuosikymmenten jälkeen on jatkosodan lopputuloksesta kirkastunut myös sen myönteinen puoli. Tali-Ihantalan torjuntavoiton ansiosta Suomi pelastui. Suomea ei miehitetty emmekä joutuneet neuvostososialismin kurimukseen vuosikymmenten ajaksi. Olemme saaneet elää 67 vuotta rauhan aikaa. Se on suuri kiitollisuuden aihe, olimmepa jatkosodan syistä ja lopputuloksesta mitä mieltä tahansa.

JUHANI FORSBERG
Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön
hallituksen
varapuheenjohtaja

Luukkaset perustivat sukuseuran

Meitä kokoontui lauantaina 15.7. Sastamalaan Pyhäjärvi-juhille noin 30 henkilön joukko tarkoituksenaan perustaa Luukkasilta oma sukuseura.

Kokoonkutsujana toiminut **Ari Luukkanen** Kuopiosta valittiin puheenjohtajaksi. Hallituksen jäseninä ovat varapuheenjohtaja **Eija Heinimäki** Hämeenkyröstä, tiedotussihteeri **Perttu Luukkanen** Espoosta, rahastonhoitaja/jäsensihteeri **Eija Luukkanen-Hakala** Hämeenkyröstä.

Seuran historioitsijana on ystävällisesti luvannut toimia **Yrjö J. Kaasalainen** Turusta. Sukuseuran nimeksi tuli Konnitsan Luukkaset. Jäsenmaksuksi sovittiin 10 euroa/vuosi.

Tiedossa oleva suvun kantaisa on **Luukas Niilonpoika Luukkanen**, joka kuoli 1650-luvulla ja hänen kolme poikaansa Niilo, Luukas ja Olavi.

Ennen sotaa Konnitsassa asui seitsemään sukulaistaan kuuluvia eli Luukopoi- ja Kauppias-Luukkaset, Kokkopellon, Lepäsen, Louholan ja Maritalon Luukkaset sekä Räisälän ja Kivipaarinan kautta Äijönniemeen muuttaneet Luukkaset.

Ryhmäkuva paikalla olleista Luukkasilta. Kuvat: Eija Luukkanen-Hakala.

Suvun ja sukuseuran
asioissa yhteydenotot
EIJA LUUKKANEN-HAKALA
gsm 050-5332531 tai
eija.luukkanen-hakala(at)hotmail.com

Pitkästen (Pitkään) sukua koolla Huittisissa

Sakkolassa 1724 syntyi **Matts Petter Pitkän**. Hän oli solminut avioliiton **Elisabeth Thomadr Pappisen** kanssa hänkin Sakkolasta. Avioliitosta syntyi lukuisia lapsia.

Sukuun kuuluva **Maila Hägglund**, o.s. **Miettinen** Pietarsaaresta on aloittanut muutama vuosi sitten tämän suvun tutkimisen. Mailan isä oli **Kaarlo Miettinen**, jonka äiti Mailan mummo taas oli puolestaan **Katri Pitkän** ja he asuivat Vpl. Pyhäjärven Pyhäkylässä.

Huittisissa 13.8. kokoontui 1814 syntyneen **Peter (Pekka) Märten Pitkän** ja **Elisabeth Thomasdr (Tikka)** jälkeläisiä. Perheessä oli tyttöjä Aino, Hilda, Mari, Helena ja Katri sekä poikia Tuomas, Jussi

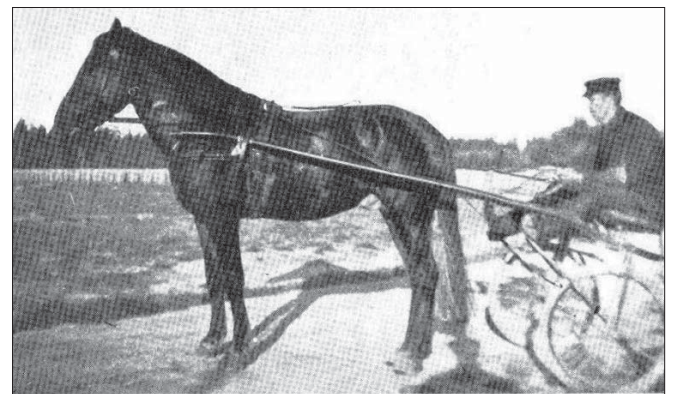
ja Pekka. Näiden lasten lapsenlapsia jälkeläisineen kokoontui tilaisuuteen yli viisikymmentä. Monet serkut ja pikkuserkut tapasivat toisensa nyt ensimmäistä kertaa.

Suvun tutkija Maila kertoi tämänhenkisestä vaiheesta Pitkän-Pitkän suvun vaiheista.

Vanhoja valokuvia tarkasteltiin ja sukukokouksia päätettiin pitää joka toinen vuosi.

Ensi kesänä tehdään yhteinen suvun matka Sakkolaan ja Pyhäjärvelle esivanhempien synnyinseudulle.

Maila Hägglund os. Miettinen selostamassa suvun vaiheita.

Pekka (Peter) Pitkän Sakkolasta on Pitkän suvun perushenkilö.

Pitkän suvua yhteiskuvassa Kyläkartanossa Huittisissa.

Muistoja Äijön- niemen rannoilta 1942-1944

Kun maaliskuussa 1942 palattiin takaisin Vpl. Pyhäjärvelle ja kotiin, talo ja muut rakennukset olivat jäljellä ja viljaa aitan laareissa, mutta mitään muuta ei siten juuri ollutkaan.

Kun Kiimajärven rannat alkoivat sulaa keväällä 1942, alkoi myös hauenkutu. Naapurin Alaryönä-nimisen pellon heinikkoisessa matalassa rannassa Särkiluodon ja Hassiluodon välissä polski haukia. Mietin miten niitä voisi saada. Ei ollut silloin vielä venettäkään eikä kalanpyydyksiä. Ainoa keino oli pitkä riuku, jolla matalassa uivia kaloja voisi yrittää lyödä tajuttomaksi. Hain siis pitkän riu'un, hiivin selät veden pinnan yläpuolella uivien kalojen luo ja iskin riu'ulla kaloja. Sain tällä tavalla useita kaloja. Paras isku antoi viisi haukea kerralla.

Kotiin mentyämme siellä ei ollut veneitä eikä kalanpyydyksiä. Pitkäluodon päässä oli ennen talvisotaa useita venelatoja ja siten veneitäkin. Myös meillä oli siellä venelato ja vene. Venäläiset olivat ennen lähtöään vuoden 1941 syksyllä laittaneet veneisiin kiviä ja tyrkänneet ne ilman nakaa vesille, jolloin veneet olivat uponneet. Kiimajärven oli kirkas vesi. Joku sitten huomasi, että Pitkäluodon rannassa on veden alla veneitä. Nostimme veneet pois järven pohjasta ja jaoimme ne keskenämme. Näin mekin saimme oman veneen. Pyydyksiä ei aluksi saanut mistään.

Veneiden kunnostukseen tarvittiin tervaa, eikä sitä voinut mistään ostaa. Keitimme naapurin pojan **Toivo Äijön** kanssa sitä tervaskannoista nurinpäin käännettyssä pyykkipadassa. Näin saimme tervaa ja veneet kunnostetuksi. Järven oli kaloja ja niitä olisi kipeästi tarvittu ruoaksi, mutta kalastusvälineitä ei vielä ollut.

Kun sain veneen, pidin sitä naapurimme pellon kohdalla Särkiluodon ja

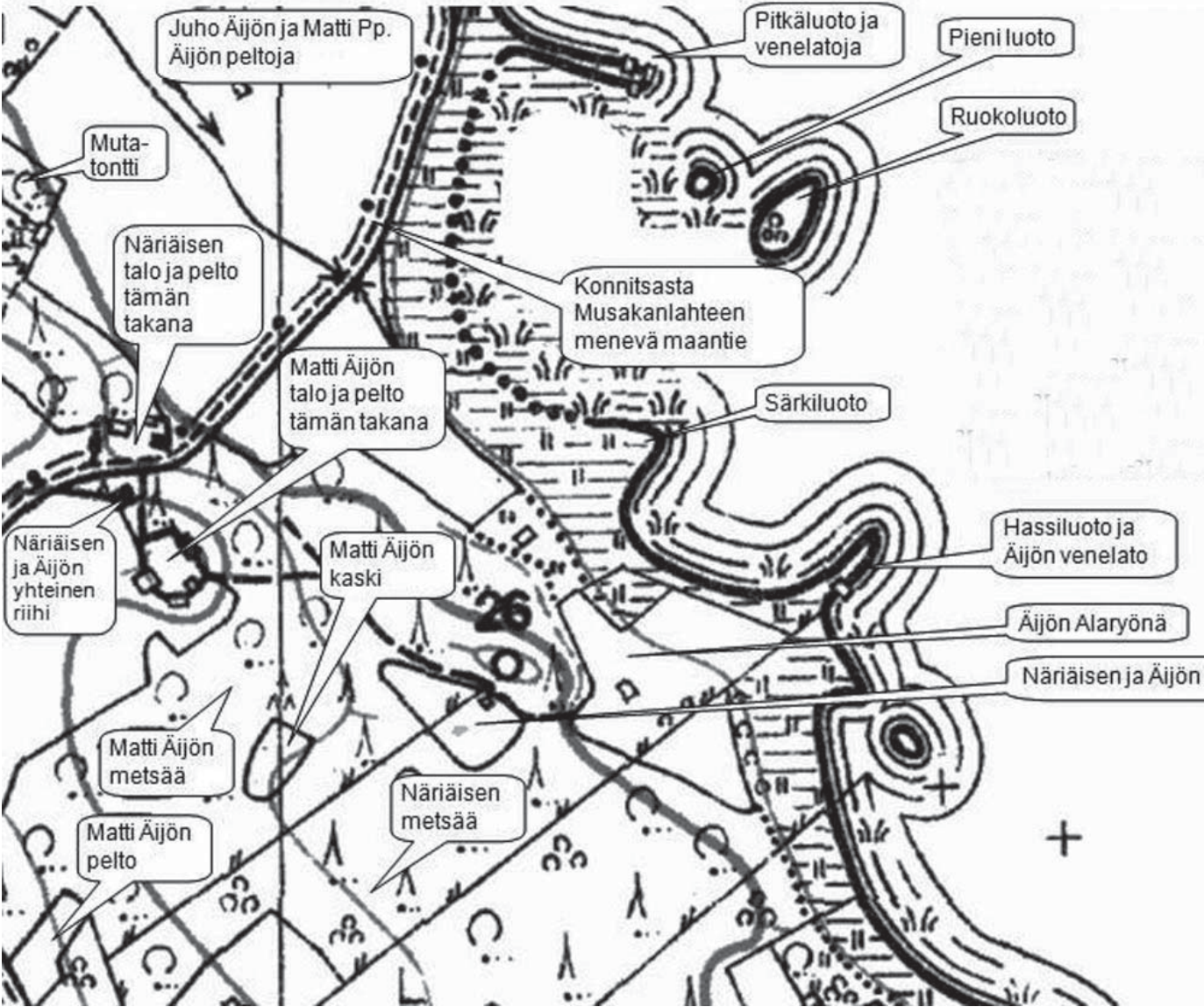
Hassiluodon välisessä Ryönänrannassa.

Kerran tulin järveltä päin rantaan ja näin ison kalan liikkuvan ihan matalassa vedessä. Kun minulla ei ollut mitään muuta välinettä, niin otin veneestä airon, hiivin kalan lähelle ja iskin sen aiorlla tainnoksiin. Nostin hauen veneeseen ja tapoin sen kivellä. Samalla sen suusta putosi iso haukipilkki. Lienee joltakin pilkkijältä sen vienyt. Hauki painoi 4,2 kiloa. Saaliin hintana oli se, että airo meni poikki.

Jonakin päivänä kesäkuun alussa tulin Särkiluodon ja Hassiluodon väliseen lahteen järveltä päin. Ihmettelin, miksi ruo'ot heiluvat, vaikka ei juuri tuultakaan. Kun ryhdyin seuraamaan järven pohjaa, niin totesin, että ruohikossa oli tosi paljon lahnoja. Oli siis lahnojen kutu käynnissä. Käytettävissä ei ollut mitään kättä pitempää. Meinin kiireesti **Matti Äijölle** ja kysyin, löytyisikö heiltä atrainta. Sain heiltä atraimen, tulin rantaan ja sillä sain useita suuria lahnoja.

Juho ja **Lauri Äijö** havaitsivat, että lahdessa oli lahnoja. He tulivat veneellä ja heillä oli yksi lahnaverkko. He laskivat sen ruohikkoon, jossa oli suunnilleen metrin verran vettä. Lahnoja meni verkkoon jatkuvasti. He kahlasivat järven pohjasta ja jaoimme ne keskenämme. Näin mekin saimme oman veneen. Pyydyksiä ei aluksi saanut mistään.

Myöhemmin vuonna 1942 sain ostaa katiskatarpeita. Tein niistä katiskoja. Ostin myös hauenkoukkuja ja kalastin niillä sekä talvella että kesällä. Vuosien 1943 ja 1944 keväänä kalastin aika paljon. Heräsin aamuisin kello viideltä ja lähdin arkisin kalastamaan. Yleensä palasin takaisin kymmenen tienoilla. Meidän ohitsemme kulkui auto, joka vei maitoa rintamalle. Myin siihen autoon kaloja ja sain näin hieman taskurahaa. Suursaaresta selälle

päin oli vedenalainen Suuriluoto. Siitä sai katiskoilla kutuaikaan hyvin ahvenia.

Oli jo alkutalvi 1942, Kiimajärvi oli juuri jäänyt ja jää oli kirkas sekä sileä. Lähdin pilkille Hassiluodon ja Honkaniemen välille, jossa oli vettä useita metrejä. Tein reikiä ja menin yhä kauemmas. Sitten jää alkoi ritistä. Käännyin äkkiä takaisin tulosuuntaan, eikä siinä sitten muuta tapahtunutkaan.

Kun olin Hauniemen kohdalla pilkillä, jää oli lumeton ja ehkä runsaan 10 sentin paksuinen. Iso kala tarttui pilkkiin. Yritin vetää sitä pois, mutta ei se mihinkään liikkunut. Sitten näin kuinka iso hauki ui avannon kohdalla ja vei pilkin mennessään.

Toisen kerran olin Honkaniemen kärjen kohdalla pilkkimässä kirkkaan jään aikana. Tein tuuralla isohkon avannon. Ahvenet eivät syöneet. Rupesin katsomaan mitä siellä avannossa oli. Näin kirkkaassa vedessä melkoisen parven isoja ahvenia pilkin ympärillä, jotka väistivät pilkkiä, kun se tuli lähelle.

Kerran talvella oli pakasta noin 37 astetta. Lähdin silloinkin pilkille Hassiluodon taakse. Sain aika mukavasti ahvenia. Erikoista oli se, että kun ahven nousi avannosta, se pystyi heilauttamaan häntäänsä vain kerran ennen jäätymistään.

Pilkkien vieheet tein itse. Ensin muotoilin sopivan kokoisen messinki- tai kuparipellin kappaleen pitkulaiseksi aihiksi. Sitten toiseen päähän porasin pienen reiän ja laitoin siihen katkaistun ongenkoukun. Laitoin aihion sopivalle alustalle esim. perunaan tehtyyn koloon. Sen jälkeen sulatin tinaa ja kaadoin koloon. Tästä sitten muotoilin kalalle mieleisen vieheen. Se kiillotettiin ihan kirkkaaksi, viimeksi hankkaamalla nahkalla. Sitten vielä reikä toiseen päähän ja siihen siima sekä pilkille.

Naapurin pojan Toivo Äijön kanssa päätettiin mennä laskemaan pitkä siima. Siima laitettiin kuntoon. Sää oli hieman pilvinen ja tuuli melko vähäistä. Soudimme Kiimajärven selälle Suuren luodon itäpäähen ja aloimme laskea siimaa. Samalla huomasimme, että lännestä lähestyy nopeasti musta pilvi ja tuuli alkoi voimistua. Jonkun ajan kuluttua tuuli muuttui kovaksi ja ukkonen alkoi jyrähdellä. Laskimme siimaa kovassa ukkosmyrskyssä. Laskemisen aikana pilvi meni ohitse ja kun siima loppui, oli järvi peilityni.

Matti Viipuri asui meiltä noin kuuden kilometrin päässä. Hän harjoitti talvela kalastusta laajalla alueella. Hänellä oli hauenkoukkuja useissa paikoissa Kiimajärven ja Pitkäjärven

hän pyysi katiskalla ja kauraryineillä syöttikaloiksi särkiä. Myös meidän rannoissa hänellä oli hauenkoukkuja. Matti pyysi minua katsomaan hänenkin koukunsu, kun hän itse kävi vain harvemmin. Kerran sain Matin koukusta 5,2 kiloa painavan hauen. Hautasin sen syvään lumeen odottamaan Matin käyntiä.

Kalastuksen ohessa pyydystin keväisin myös piisameja. Tein katiskaverkosta pyöreitä kaksinieluisia mertoja, joita laitoin piisamien vedenalaisiin käytäviin ja sain niillä saalista. Hankin myös piisamirautoja, joita laitoin peitettyinä sellaisiin paikkoihin vanhojen vedessä uiskentelevien ruokojen päälle, joihin piisamat tapasivat nousta syömään ja lepäämään. Sain tällä tavalla useita eläimiä.

Kerran olin **Kauko Kuisman** kanssa kävelymässä Alaryönän rannassa ja huomasimme piisamien istuvan järven vanhan turon päällä. Kaukolla oli mukanaan pienoiskivääri. Kun olin lähempänä piisamia, pyysin Kaukolta kivääriin. Piisami istui edelleen turolla, tähtäsin silmään ja laukaissin. Piisami vain pikkuisen tärähti ja jäi turolle. Hain sitten piisamin pois ja totesin, että luoti oli mennyt silmästä sisään ja tullut selästä ulos.

Kerran Alaryönän rannassa piisami istui jään reunalla. Minun teki mieli saada se. Otin rannalta pitkän puun, kahlasin vyötäröä myöten kylmään veteen kohti piisamia. Kun olin juuri ylettyessä lyömään sitä puulla, se pulautti veteen ja katosi.

Nyljin piisamat, pingotin nahkat sopivan kokoisen laudan päälle kuivumaan ja

myin sitten kuivatut nahkat. Ansaitsin niillä sievoisen summan rahaa.

Vuoden 1944 keväällä vähän jäiden lähdön jälkeen Hassiluodon rannan vesi oli pitkän ajan parimetriä rannasta aivan veren punaista. Kun katsoin sitä, tuli monta kertaa mieleen, että se ennustaa jotakin kamalaa. Vedessä lienee ollut runsaasti pieniä punaisia eläimiä.

Äijönniemen kylä heräsi kesäkuun 9. päivän aamuun vuonna 1944. Silloisen aikataulun mukaan lähdin aamuharhaisella järvelle katsomaan kalanpyydyksiä. Veneeni oli naapurin Alaryönän rannassa, joten kuljin sinne naapurin haan kautta. Rintamalta päin kuului hirveä jylinä. Jotakin erikoista oli tapahtumassa. Katsoin katiskat, joista ei sillä kerralla tullut juuri mitään. Ilmassa oli selvästi sellainen tuntu, että olen nyt viimeistä kertaa kalastamassa Kiimajärven. Jätin kuitenkin katiskat järven ja veneen rantaan sen tavalliselle paikalle. Pellon ja metsän välillä oli tukevista puista tehty aita. Sen paksuimpaan puuhun kaivarsin linkkuveitsellä päiväyksen 9.6.1944 EN, ikään kuin muistoksi siitä, että tässä paikassa olen ollut hyvin erikoisena hetkenä. Tämä päivä myös jäi viimeiseksi kalastuspäiväksi Kiimajärven.

ENSIO NÄRIÄINEN

Onko sinulla muistoja Pyhäjärven rakkaista rannoista? Jatka kesällä alkanutta juttusarjaa!

Vasemmassa laidassa on Hassiluoto ja oikeassa Särkiluoto. Niiden välissä on lahti ja Ryönänranta. Veneessä on artikkelin kirjoittaja vaimonsa ja sisarensa kanssa vuonna 1992.

Rakkaamme
Isä, Pappa, Isopappa

Kaarlo Verner

Viskari

s. 27.10.1922 VPL PYHÄJÄRVI
k. 10.8.2011 SOTAINVALIDIEN SAIRASKOTI
PORI

*Sydän sammuu, rakkaus jää.
Muistojen tähdet kimmeltää.*

Paljosta kiitollisina

Irma

Terhi, Eero ja Aapo

Kaivaten
**veli sekä sisar perheineen
sisarusten lapset perheineen
muut sukulaiset ja ystävät**

Sukumme vanhin on siunattu 27.8. Huittisten kirkossa ja saatettu haudan lepoon läheisten läsnä ollessa.

Lämmin kiitos osanotosta.

Lämmin kiitos Huittisten Sotaveteraanien Lauluveljille ja Huittisten Sotainvalideille koskettavasta hautaan saattamisesta. Lämmin kiitos Sairaskodin henkilökunnalle

Isän hyvästä hoidosta ja hoivasta.

Rakkaamme

Reijo Juhani

Pakarinen

s. 21.9.1937 Vpl. Pyhäjärvi

k. 3.8.2011 Sastamala

Kiitollisina kaivaten

Jussi

Mikko

Mari

Heikki ja Teija

Eero perheineen

sukulaiset ja ystävät

*Hän lähti, mutt' on vielä lähellämme
tuhansin sitein meihin liittyen,
ja kotihin ja liki sydäntämme
jää kaiku askelten rakkaiden.
-Hj. procopé*

Siunaus toimitettu sukulaisten ja ystävien läsnä ollessa.

Lämmin kiitos osanotosta.

Rakkaamme

Maire Maria
JOUTSENLAHTI

o.s. Helassalo

s. 30. 3. 1940 Alavus

k. 25. 7. 2011 TYKS

Käy enkeli vierelläs taivaan rantaan.

Rakkautesi jäljet halki

elämämme kantaa.

Et tunne suruja taivaan tiellä,

on monet rakkaat vastassa siellä.

Muistoinas säilyy ilo, hyvyys ja usko,

saavut luokse sä Herran,

kukkameresi yllä on iltarusko.

Ikikaipuu koti-Karjalan maille,

nyt on kulkusi vapaa.

Kiitos kaikesta sulle,

me saavumme luoksesi ruskon takaa.

Rakkaudella kaivaten

Eero

Juha, Sanni

Heini, Markus, Melissa ja Linus

sukulaiset ja ystävät

Siunaus on toimitettu läheisten läsnä ollessa.
Lämmin kiitos muistamisesta.

vpl. Pyhäjärvi

Kotisivut osoitteessa:
www.karjalanliitto.fi/vplpyhajarvisaatio

Kirkonsanoma

Iankaikkisesti - Aamen

Vanha rovasti kiipeää saarnastuoliin. Aika monta kertaa hän on sinne kiivennyt. Ehtihän hän hoitaa seurakuntaansa melkein neljäkymmentä vuotta. Tämä on viimeinen virkasaarna.

Nuorena paloi. Tuli sannottua paljon sellaista, minä tänään jättäisi sanomatta. Liian monta tuomitsevaa sanaa ja liian kiire olla viisas. Seurakunta ymmärsi. Antaa pojan yrittää. Elämä kasvattaa nuorta akateemikkoa.

Seurakunta ja kylän ihmiset tulivat tutuiksi vähitellen. Kehdosta hautaan. Siinä ehti kastaa monta pientä, joiden isät ja äidit oli joskus kastanut, päästä-

nyt ripiltä ja vihkinyt avio-
liittoon. Kyläläisetkin op-
pivat tuntemaan rovastin.
Pappilassa on lasiset seinät.
Elämää ei voinut paeta ver-
hojen taakse. Elämä kas-
vatti. Kylä sai sielunpaimen-
nen, joka ymmärsi.

Viimeisinä vuosina kirkko oli ollut harvoin edes puolillaan. Paitsi jouluna ja pääsiäisenä. Silloin se oli täynnä. Ja silloin kun vietettiin perhejuhla. Ja silloin kun kylää kohtasi traaginen tapahtuma. Kaikki tunsivat toisensa. Ilossa ja surussa pidettiin yhtä. Monen koti oli vielä kylässä, vaikka elämä tapahtui jo toisaalla.

Mutta hän oli elänyt elämänsä tässä kylässä. Nä-

nyt muuttoliikkeen autioit-
tavan syrjäisiä seutuja. Miet-
tynyt itsekkin lähtöä. Kasvat-
tanut omat poikansa ja tyt-
tären. Saattanut viimeiselle
matkalle puolisonsa. Silloin
se oli ollut lähellä. Muutto.
Pappilassa on hiljaista.

Tänään se on totta. Viimeinen virkasaarna. Kirkko on jälleen täynnä. Kirkossa on tuttuja kasvoja. Heitäkin, joita ei ole aikoihin näkynyt.

Rovasti polvistuu saarnastuolissa ja aloittaa rukouksen: ”Isä meidän...” Rukouksen sanat juuttuvat. Pitkä hiljaisuus tuntuu melkein ikuisuudelta. Pieni lapsi kysyy äidiltään kirkon penkissä: ”Miksi papin silmistä valuu kyöneleitä?”

Äitikin on hiljaa. Hiljaisuuden rikkoo rovastin mur-
tunut ääni: ”Sinun on valta-
kunta ja voima ja kunnia
iankaikkisesti.”
Aamen.

- - - - -

”Myös Henki auttaa meitä, jotka olemme heikkoja. Emmehän tiedä, miten meidän tulisi rukoilla, että rukoilisimme oikein. Henki itse kuitenkin puhuu meidän puolestamme sanattomien huokauksin. Ja Hän, joka tutkii sydämet, tietää mitä Henki tarkoittaa.”
Room. 8:24-28

HANNU TOMPERI
Kokemäki

Maire Maria on poissa

Maire Maria Joutsenlahti (o.s. Helassalo, e. Hiiri) syntyi evakkomatalla Alavudella 30.3.1940 Heikki ja Anna-Maria (o.s. Kiiski) Hiiren yhdeksäntenä lapsena. Koti Karjalan Kannaksella, Vpl. Pyhäjärvellä, Ylläppään kylässä oli jäänyt sodan talvisodan jalkoihin. Laatokan rannassa oleva kotitila oli saatu Vernitsan hovilta Mairen isoisän palveltua hyvin hoviherran renkinä. Pikku-Maire tuli kotiin välirauhan aikaan. Muistutuvana Karjalasta jäi ruislyhteen alle hävinnyt nukke.

Jatkosodan melskeissä perhe joutui jättämään kotinsa lopullisesti 19.6.1944. Matka kulki junan härkävaunussa Korpilahdelle, jossa perhe huutokaupattiin Molikan taloon. 62 vuotta myöhemmin, vuonna 2006 Maire matkusti paikalle yhdessä veljensä Kalevin ja siskonsa Railin kanssa. Hän kirjoitti tästä ikimuistoisesta matkasta Pyhäjärvi-lehteen. 1945 perhe muutti Luvialle ja 1947 Laviaan, jossa 12 henkiselle perheelle oli rakennettu ensin pieni saunamökki ja seuraavana vuonna jo kolmikerroksinen talo. Vuodet kuluivat. 13-vuotiaana Maire meni piiksi Kormalan yrittäjäperheeseen palkan ollessa 15 mk kuukaudessa. Palkkarahoilla hän osti itselleen polkupyörän.

1960 Maire tapasi lähellä tanssipaviljongilla tulevan aviomiehensä Eeron. Pariskunta muutti 1964 Poriin ja heille syntyi kolme lasta. Syksyllä 1967 perhe muutti Eeron kotitalolle Laviaan. Maire oli uskomattoman aikaansaava ja ahkera ihminen. Maatalossa emännän arki oli raskasta, mutta Maire ei valittanut. Karjanhoidon ja maatöiden ohessa, hän hoiti lapset, leipoi, teki monipuolisia käsitöitä, kutoi mattoa ja poppanaa, kävi marjassa, luki kirjallisuutta ja aina – muisti läheisiään. Karja-

laiset juuret alkoivat kiinnittyä Satakuntaan.

Maire ei kuitenkaan koskaan unohtanut Karjalaa. Vuotta ennen Neuvostoliiton hajoamista, juhannuksena 1990 Maire matkusti sisarustensa ja serkkujensa kanssa Terijoelle, josta he ajoivat takseilla lähes 200 km matkan Ylläppäähän. Etsimisen jälkeen he löysivät kotinsa rauniot. He olivat taas juurillaan, kotona. Kahdeksan päivää kestänyt matka oli ilon, itkun ja naurun täyttämä unohtumaton kokemus. Tuolloin edessä oli vielä monta hauskaa matkaa kotiseudulle. Karjalasta tuodut kullerot, ruusut ja monet muut kasvit Lavian hoidetulla kotipihalla muistuttivat elämän jatkuvuudesta. Kiiskin sukujuhlat vietettiin Ylläppäessä 2009. Maire otti Pirsalta rannan hiekkaa ja pyöreitä kiviä mukaansa. Viimeisen matkan koti-Karjalaan hän teki elokuussa 2010.

Kesä 2011 oli kuuma ja työntäyteinen. Äitini nautti olostaan mm. käymällä mökillä uimassa lastenlastensa kanssa. 25.7.2011 oli pois lähdön aika. Liian varhain, mutta nopeasti, kuten äiti oli toivonut. Viimeisellä leposijalla äitini toisessa kainalossa on kivenkeli ja toisessa Laatokan rannan pyöreä kivi, jossa oli merkintä 8.8.2009. Äitini rinnan päällä on kotipihan kukista kukkimppu. Jotakin pysyvää ja jotakin katoavaa – kuten elämä. Siunauksen Lavian kirkossa suoritti rovasti Ilkka Perttula, joka piirsi arkun päälle hiekkaristin Pirsan rannan hiekkala. Muistotilaisuudessa kuultiin useita kauniita muisteloja. Serkku Heikki Kiiskin laulut ”Laps’ olen Karjalan” ja ”Viimeiset veneet” saivat läsnäolijat kyyneliin. Viimeinen kymmenestä lapsesta, yksi sukupolvi, on poissa. Evakkomatka on päättynyt.

Laila Lahtinen lausui ystävälleen seuraavat jäähyväiset: ”Sait elää hetken lapsuuttas, noilla Karjalan laulumailla, poukamassa Laatokan sinisen, iloisena huolia vailla. Vaikka maailma tietänsä kuljetti, kotiseutu rakkaana säilyi, muistot kultaisen lapsuuden, mielessä kirkkaana päilyi. Kotirantoja kaipasit aina vaan, kaipuu sinne sai sinut palaamaan, yhä uudestaan ja uudestaan. Sait nukkua lämpöön auringon, lauluun lintujen, tuoksuun kesäkukkien vaivuit ikiunehen. Nyt saatoimme sinut lepohon, kotiseutusi kirkkomaahan. Hetki, kun koittavi viimeinen, pääsit taivaan ilohon, sinessä lintu liittää, päiviä tuuli tuo kera kaipausten saavutaan Jumalan luo.”

Äitiä kiittäen:
JUHA

Verner Viskarin muistolle

Kuolemasi ei ollut yllätys. Tuonen musta joutsen souteli jo pitkän aikaa poukamassasi milloin lähempänä milloin kauempana. Et päässyt Pyhäjärven kirkkomaahan, mutta pääset Huittisten multaan rakastamassasi isänmaassa ja vaimosi viereen sekä lukemattomien pyhäjärveläisten edesmenneiden joukkoon.

Olit humoristi ja varsinainen jutunvääntäjä. Toivottavasti hersyvä huumorisi ja pohjaton tarinointisi jatkuvat vielä tulevilla sukupolvilla.

En aio tässä kirjoittaa elämäkertaasi enkä ansio-
luetteloasi. Elämäsi ei aina ollut pelkkää ruusuilla tanssimista ja nyt se vajoaa ajan virtaan.

Luulen, että sanoisit tässä paikassa: ”Murheell’ ei saa muistoani viettää.” Nyt suremme, mutta kyyneleet muuttuvat ikäväksi, ikuisiksi ikäväksi.

Kulleroiset haudallansa kultakukin kukkikoot, päivä luokoon valoansa, yössä tähdet tuikkikoot.

Meillä on ikävä sinua, Venu-eno!

KAIJA SUVELA

Muistokirjoituksia

Reijo Pakarisen muistolle

Reijo Pakarinen syntyi Vpl. Pyhäjärvellä 21.9.1937. Perheeseen kuului isä Juho Pakarinen, äiti Anna-Liisa Pakarinen (o.s. Inkinen) ja isovelji Eero, kotitalo oli Pattoin kylässä. Evakkomatkojen jälkeen perhe asettui Tyrvälle Liuhalan kylään, samalla kotitilalla Reijo asui elämänsä loppuun asti.

Reijo avioitui 1961 Tuulan kanssa ja he saivat neljä lasta; Jussi 1965, Mikko 1967, Mari 1977 ja Heikki 1978. Tuula kuoli vuonna 1986. Reijo teki elämäntyönsä maanviljelijänä ja osallistui aktiivisesti mm. kunnallispolitiikkaan. Pyhäjärveläisyyden vaaliminen oli lähellä Reijon sydäntä. Reijo nukkui pois vaikean sairauden uuvuttamana 3.8.2011.

Marin muistoja isästä

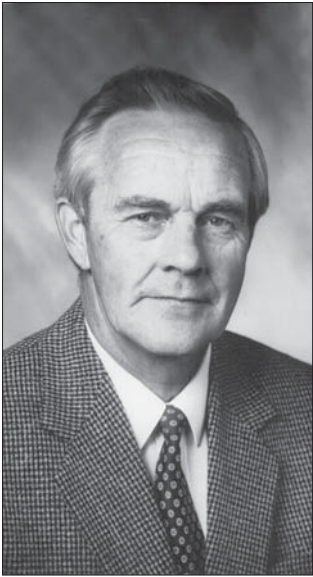
Varhaisimmat muistikuvat isästä on, kun hän lennätti minua käsivarsillaan kuin lentokonetta ja hänen iskaskipuista selkäänsä piti hieroa tarpomalla terävillä pikkujaloilla eestaas.

Oli aina yhtä juhlaa, kun isä ehti töiltään leikkimään. Kävimme kuun valaisemalla kylätiellä potkukelkkailemassa ja katsomassa tähtiä. Navetalla riitti aina jotain puuhaa, päiväunet sai nukkua pienen vasikan kanssa oljilla karsinassa tai Massey Fergusonin kyydissä kyn-töpellolla. Isä jäädyn talvella meille pienen luistinaradan talon päätyyn, siinä hän kieputti meitä huimasti pulkan kyydissä.

Isä oli maanviljelijä – ammatiltaan ja elämäntavaltaan. Työtä hän teki keltoon katsomatta, sen sijaan säättä ja luontoa hän seurasi tarkasti. Hän tuoksui metsätyömaalta ja kypsältä viljalta, navetalta ja siniseltä Mynthonilta. Luonto ja eläimet olivat isälle tärkeitä, oli aivan tavallinen näky, että hän rapsutteli lehmää ja jutteli tälle leppoisia. Isä seurasi kaikkea, mitä kotipelloilla ja metsissä tapahtui. Kurjet, kuovit ja joutsenet olivat tervetulleita tuttavilla. Lintu- ja kasvikirjat sekä kiikarit olivat ahkerassa käytössä.

Kun Tuula-äitini kuoli 1986, isän huollettavaksi jäi kaksi alle kymmenvuotia lasta, vanha isoäitimme ja kaikki tilan työt. Isä upotti surunsa työhön ja luottamustehtäviin, mutta silti parhaansa mukaan hoivasi katrastaan. Hän ei varmaan ikinä ihan täysin toipunut äitini kuolemasta, mutta valoisa perusluonne auttoi jaksamaan eteenpäin.

Kouluja käymättömäksi maamieheksi isä oli oikea

tietolaari ja varsin sivistynyt mies. Ulkonäkökin piti olla tiptop, jos ihmisten ilmoille päädyttiin. Edustustehtäviin (joita lapsen näkökulmasta oli aivan liikaa) hän pukeutui aina pukuun. Niskavillat ja parta piti olla tarkasti ajeltu ja puhdas paita hyvin silitetty.

Hän oli kiinnostunut klassisesta musiikista ja kulttuurista ylipäätään. Hänellä oli hyvä lauluääni ja pianoakin hän oli opetellut soittamaan jonkun verran itse.

Luonteeltaan hän oli rauhallinen, lempeän humoristinen, auttavainen ja joskus turhankin hyväsydäminen.

Isä rakasti rauhaa, eikä halunnut kiistellä. Luottamustehtävät olivat varmasti kova koulu, kun kaikkia ei voinut mitenkään miellyttää. Kotona isä oli jääripäinen omien ideoidensa kanssa ja välillä mökötettiin puolin ja toisin. Suunnitelmia riitti viimeiseen viikkoon asti; metsä, talo, koneet ja pellot olivat ehtymätön idea-aitta.

Sukujuuret Karjalassa olivat tärkeitä. Aina kun murre puhelimesta vaihtui ja naurun hohotus yltyi, arvasin että luurin toisessa päässä on joku sukulainen. Punamusta isännänviiri ja Pyhäjärven kartat tuvan seinällä muistuttivat päivittäin kodista siellä toisaalla. Matkat Pyhäjärvelle olivat henkeäriikää arjen lomassa.

Isän sairaus paheni uudestaan vuosien hiljaiselon jälkeen viime talven kynnyksellä. Hevoskuurit erilaisia lääkkeitä eivät masentaneet tätä sitkeää miestä, hän uskoi vielä pääsevänsä voitolle. Talvi ja kevät kuuluivat vuorotellen kotona ja vuorotellen sairaalassa, kesän isä sai olla kotona.

Isä nukkui pois lämpimänä keskiviikkoiltana 3.8. Jäljelle jäi iso ikävä ja roppakaupalla ihania muistoja. Kiitos juurista ja siivisistä, jotka sinulta saimme!

Tampereella 21.8.2011

MARI PAKARINEN

Merkkipäiviä

Heinäkuun lopulla täytti 80 vuotta Kuopiossa **Anja Jokela** o.s. **Musakka**. Anja on syntynyt Aino (os. Kuronen) ja Juho Musakan perheeseen 31.7.1931 Vpl Pyhäjärven Kiimajärvellä.

Tämän vuoden lokakuun 20. päivänä tulee kuluneeksi tasan 60 vuotta, kun Anja vihittiin miehensä Seppo Jokelan kanssa. Anjalla ja Sepolla on 4 lasta, 9 lastenlasta ja 6 lastenlastenlasta. Anja vietti syntymäpäiväjuhlia kauniina kesäpäivänä Kuopion Tätälässä perheensä ja muiden läheisten sukulaisten ja ystävien kanssa.

Sisaresi mulle kertoi tarinan tään aikana mieleeni se aina tulee, kun sut Anja muistan vaan: Kaunis, lämmin kesäpäivä oli ollut silloinkin kun sai Laura sekä Teuvo pikkusiskon kotihin. Äiti-Aino saunaan riensi sua Anja hakemaan, sisarukset komennettiin hakaan lehmät noutamaan. Kun he myöhemmällä sitten kotipihaan saapuivat, säikähtivät kovasti kun saunan luona kuulivat että tälläväläin oli tullut pieni vauva perheeseen kankahalla kaikui huuto pienen vastasyntyneen.

Onnea ja siunausta elämääsi Anja, toivottaa serkkusi

LEA PIHO

Timanttihäät

Aulis ja **Eeva-Liisa Määttänen** ovat viettäneet Sastamalassa 60-vuotishääpäiväänsä.

Aulis Määttänen on syntynyt 3.8.1930 Vpl. Pyhä-

järvellä, ja Eeva-Liisa, o.s. Pietilä 1.7.1931 Kiikassa. Heidät vihittiin 8.9.1951 Kiikassa. Lapsia on elossa seitsemän ja lapsenlapsia on yksitoista.

Kerro perheen ja suvun uutiset lehdessä

Pyhäjärvi-lehti julkaisee joka numerossa tietoja perhetapahtumista, kuten merkkipäivistä, edesmenneistä ja valmistuneista.

Muistathan kuitenkin aina kysyä asianosaisilta luvan tietojen julkaisuun.

PYHÄJÄRVI-tuotteita

* **Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön 60-vuotishistoriikki**. 136 sivua, runsaasti valokuvia ja muisteluja niin säätiön alkua ajoilta kuin eri paikkakunnilla pidetyistä juhlista ja muista pyhäjärveläisten tapahtumista. Hinta 20 euroa + postikulut.

* **Isännänviiri** (suunniteltu Kaarle Viika) koko 45x400 cm. Hinta 75 euroa + postikulut

* **Vpl. Pyhäjärvi pöytästandaari** (suunniteltu Kaarle Viika) jälleen saatavana hinta 42 euroa + postikulut.

* **Tilaukset säätiön asiamies** Pirjo Kiiala puh. 044-2815047 pirjo.kiiala@luukku.com

* **Reino O. Kukko ja Kaarle Viika, Vpl. Pyhäjärvi** v. 1989 ilmestynyt kuvateosta edelleen saatavissa. Runsaan kuvamateriaalin lisäksi kirjassa on laaja historia-osuus entisestä kotipitäjästä jätämme sekä murrenastosta selityksineen. Hinta 25 euroa + postikulut.

Kuvassa oikealta Anja Jokela, veljensä Teuvo Musakka ja sisarensa Laura Lauttamus o.s. Musakka.

Eija Valle ja **Juha Sorvari** (äiti Hilja Sorvari o.s. Pulakka) on vihitty avioliittoon 11.7.2011 Ivalossa 30 vuoden pitkän harkinnan jälkeen.

Insinööri **Pekka Juhani Lappalainen** täytti 70 vuotta Helsingissä. Hän syntyi evakkomatkalla 2.9.1941 Ikaalisissa ja vanhemmat ovat Hilma o.s. Hatakka Metsäpirtistä ja Juho Lappalainen Vernitsalta.

Rintamanaisten Liitto ry on myöntänyt 9.5.2011 Rintamanaisten liiton ansioristin Sastamalan Rintamanaiset ry:n puheenjohtaja **Paula Hoikalle**.

Paula Hoikka täytti 90 vuotta 18.8.2011 ja vietti merkkipäivää matkoilla.

Jorma Hoikan muistolle

Kihlakunnantuomari **Jorma Maunu Henrik Hoikka** kuoli 21.6.2011 Vammalassa. Hän oli syntynyt Oulussa 19.8.1912. Koulunsa hän kävi Sortavalan lyseossa, josta kirjoitti ylioppilaaksi 1934. Yleisen oikeustieteen kandidaatiksi hän valmistui Helsingin yliopistosta 1942. Varatuomarin arvon hän sai 1945. Jorma Hoikan puoliso Paula Hoikka, o.s. Hanski, on syntynyt Pyhäjärvellä Matti Hanskin tyttärenä.

Jorma Hoikka osallistui sekä talvi- että jatkosotaan tykistössä reservin luutnanttina, myöhemmin hänet ylennettiin kapteeniksi. Sotien jälkeen hän toimi Kymmen lääninhallituksen lääninreviisorina, sitten Porin maistraatin ja raastuvanoikeuden nuorempana oikeusneuvosmiehenä, sen jälkeen Loimaan ja Kokemäen tuomiokuntien vt. tuomarina. Vuonna 1962 hän

aloitti Juvan tuomiokunnan tuomarina, josta virasta jäi eläkkeelle 70-vuotiaana, 1982.

Virkansa ohella hän toimi Kotkan sotilaspiirin sota-oikeuden syyttäjänä 1944-1951 ja kutsunta-asiaihin sihteerinä 1945-1948.

Työssään häntä on kuvattu vaativaksi ja oikeudenmukaiseksi esimieheksi, kuin myös pidetyksi ja leppoisaksi työtoveriksi.

Harrastuksia olivat lukeminen, hiihto ja kaikki muu urheilu. Hän itse oli innokas kilpa-ampuja osallistuen mm. Oslon MM-kisoihin 1952. Hoikalla oli monia luottamustoimia eri järjestöissä, ja hänelle on myönnetty lukuisia kunniamerkkejä.

Jorma Hoikkaa jäivät kaipaamaan puoliso Paula Hoikka, poika Kyösti Hoikka sekä sukulaiset ja ystävät.

OMAISET

Paluu Vpl. Pyhäjärvelle jatkosodan aikana

Karjalaiset olivat eläneet kesän 1940 ja kevättalven 1941 niissä olosuhteissa joihin eri kuntien viranomaiset heille olivat antaneet mahdollisuudet. Pyhäjärveläiset oli sijoitettu Alavudelle ja sen naapurikuntiin, mutta jo kesällä 1940 tiedettiin, että pyhäjärveläisten lopullinen sijoitus tulisi olemaan Satakunnassa ja siellä esimerkiksi Huittisissa, Keikyässä, Tyrväällä, Kii-kassa, Ikaalisissa, Mouhi-järvellä, Jämijärvellä ja Suo-niemellä.

Huittisista talvisodan evakot kaukolalaiset, joutuivat muuttamaan hieman pohjoisemmaksi Tampereen lähipitäjiin. Noissa sekavissa olosuhteissa ei kukaan oikein osannut tehdä lopullisia päätöksiä elämänsä suhteen.

Usko takaisinpaluuseen, tuo karjalaisen siirtoväen henkinen voimälähde ei pettänyt. Talvisodan pakorauha koettiin vain väliaikaiseksi ja helposti uskottiin, että kun sireenit kukkivat, päästään takaisin Karjalaan.

Ei päästy keväällä 1940 eikä aivan vielä 1941 sireenien kukkiessa, mutta kesäkuun 1941 jälkeen tapahtumat kehittyivät nopeasti. Käsky yleisestä liikekannalleanpanosta tapahtui 17.6. koskien 16 prosenttia koko väestöstä eli 630 000 miestä. Uhanalaiselta kaakkoisrajalta siirrettiin turvaan 45 000 henkilöä, joten siinä vaiheessa siirtoväen lukumäärä lisääntyi tuolla määrällä.

Suomalaisten joukkojen keskitys oli aluksi puolustuksellinen, mutta sitten ne kävivät hyökkäykseen, tarkoituksella vallata Moskovan rauhassa menetetty Karjalan osa sekä lisäksi itärajan takana olevat venäläisten hyökkäystukikohdat. Ilomantsin-Korpiselän-Värtsilän alueelta Karjalan armeijan joukot aloittivat 10.7. Laatokan Karjalan vapauttamisen. Laatokan rannalle saavuttiin jo 15.7. Salmi valloitettiin viisi päivää myöhemmin ja sieltä jatkettiin hyökkäystä yli rajan. Karjalan Kannaksella alkoivat operaatiot vasta elokuun alkupuolella, mutta nekin sujuivat menestyksellisesti. Vuoksi ylitettiin 18.8. Viipuri vallattiin 30.8. ja joukkojen matka jatkui pikamarssissa Rajajoen linjalle, missä ryhmitettiin puolustukseen.

Nuo kesän 1941 kiihkeät jännityksen täyttämät kuu-kaudet aiheuttivat siirtoväen elämässä täydellisen mul-listuksen. Niin pika-asutuslautakuntien kuin arviomislautakuntienkin työ keskeytyi käytännöllisesti katsoen kokonaan, sillä monia niiden jäsenistä tarvittiin rintamalla tai muihin maanpuolustustehtäviin. Karjalaisista tämä kuitenkin tuntui toisarvoiselta –

olihan nyt toiveita kotiin pääsystä. Aluksi siitä puhuttiin vain pienemmissä ryhmissä, sitten julkisesti ja vihdoinkin varmuudella.

Karjalaisten into, jopa kiihko palata kotimaakuntaansa ilmeni mitä selvemmin ja sitä yhä lietsoivat eräät korkeimmalta taholta tulleet lausunnot. Mm. Marsalkka **Mannerheimin** ns. m i e k a n t u p p i k ä s k y 28.6.1941 päättyi ylevästi ”Vapaussodan taistelijat, talvisodan mainehikkaat miehet, urhoolliset sotilaat! Uusi päivä on koittanut. Karjala nousee, riveissämme marsivat sen omat pataljoonat. Karjalan vapaus ja Suomi väikkyy edessämme maailmanhistoriallisten tapahtumien valtavassa vyöryssä. Suokoon kansojen kohtaloja ohjaava kaitselmus Suomen armeijan täyttää Karjalan heimolle antamani lupauksen”.

Sotilashallinto-osasto perustetaan

Seppo Simonen on kirjassaan ”Paluu Karjalaan” varsin seikkaperäisesti käsitellyt Karjalan kansan muuttoa ja siihen liittyviä vaikeuksia ja viranomaisten toimenpiteitä.

Johannes Virolainen oli vv. 1941-44 päämajan sotilashallintotoimiston väestönsiirtotoimiston päällikkönä ja tässä tärkeässä tehtävässä hän oli palauttamassa väestöä Karjalaan. Vuosina 1943-44 hän oli johtamassa palautetun alueen maatilatalouden jälleerakennustyötä ja väliarhanteista 19.9.1944 lähtien Virolainen toimi sisäasianministeriön siirtoväenosaston osastopäällikkönä vuoden 1948 loppuun johtamassa siirtoväen majoitusta ja huoltoa. Virolainen myös kertoo teoksissaan ”Siirtokarjalaiset 1941-1944” noita ilon päiviä ja hetkiä Karjalaan muuttamisesta.

Maakuntaan, missä ei lainkaan ollut aluksi suomalaista siviiliväestöä ja minne ylitse oli sota kulkenut. Siellä, missä monin paikoin oli käyty niin talvisodan aikana kuin nyt myös jatkosodan alussa raivokkaita taisteluja, ei luonnollisesti-kaan voitu soveltaa normaalia hallintoa. Ylimmän määräämisvallan täytyi siellä kuulua sotilasviranomaisille. 15.7.1941 Mannerheim antoiikin takaisinvallatun alueen sota-ajan hallintoa koskevan käskyn, joka oli päämajan järjestysoaston hallinnollisen toimiston päällikön, majuri lakitieteen professori **Tapio Tarjanteen** käsialaa.

Käskyssä määrättiin perustettavaksi uusi elin, päämajan sotilashallinto-osasto, jonka päällikkönä oli eversti **J. V. Arajuri**. Sitä mukaan kun Karjalan vapautui, oli paikallista hallintoa varten asetettava sotilashallintopäälliköitä piireihin, jotka mikäli mahdol-

lista vastasivat entisiä kihlakuntia. Kuhunkin kuntaan asetettu kunnanpäällikkö taas oli piirinsä sotilashallintopäällikön alainen.

Edelleen päämajan käskyssä määrättiin, että sotilashallinnossa tarvittava henkilökunta oli mahdollisuuksien mukaan muodostettava takaisinvallatun alueen entisestä virkakunnasta, joka jo oli kutsuttu palvelukseen tai jonka valtioneuvosto tässä tarkoituksessa siirtää päämajan käytettäväksi. Kunnanpäälliköksi määrätään asianomaisen kunnan hoitokunnan puheenjohtaja tai jäsen.

Ylipäällikkö Mannerheim antoi 23.8.1941 julistuksen takaisinvallatun alueen sotilashallinnon perusteista. **”Määrään, että niillä Moskovan rauhassopimuksessa menetetyillä alueilla, jotka valtakunnan puolustusvoimat ovat vallanneet takaisin, on, näiden alueiden ollessa asettamani sotilashallinnon alaisia, noudatettava Suomen voimassaolevaa lainsäädäntöä sotilashallinnon määräämin rajoituksin ja poikkeuksin. Edellä mainituilla alueilla oleva kiinteä ja irtain omaisuus luovutetaan sotilashallintoviranomaisten antamien tarkempien määräysten mukaisesti entisten omistajiensa hallintaan näiden palatessa kotiseudulleen”.**

Tämä Mannerheimin ja Arajuren allekirjoittama julistus oli yhtä sitova kuin laki ja numerolla 641 varustettuna se liitettiin vuoden 1941 asetuskokoelmaan. Samalla kun se tunnustettiin karjalaisen väestön oikeuden takaisin saatuun maakuntaan, se antoi sotilashallintoviranomaisille varsin laajat valtuudet. Lisäohjeista muodostuikin kokonainen säädöskokoelma, jossa yksityiset säädökset olivat numeroitu ja painettuina kuin asetuskoko-

Vpl. Pyhäjärven kunnan esikunta aloitti toimintansa syksyllä 1941. Henkilöt istumassa vas. Anni Rajakallio (Toiviainen), Pekka Ikäheimo, Heikki Inkinen, Juho Pärssinen, Mikko Lappalainen, Juho Puputti ja Juho Patrakka. Seisomassa vas. Kaarlo Halonen, Sirkka Jääskeläinen(Pusa), Antti Pohjolainen, Aino Kaasalainen (Herra) ja Sirkka Lavaste.

elmassa ikään.

Kaikkiaan perustettiin 12 sotilashallintopiiriä. Käkisalmen ympäristön sotilashallintopiiriin tulivat kuulumaan Käkisalmen maalaiskunnan lisäksi Metsäpirtin, Sakkolan, Vuokselan, Pyhäjärven, Räisälän ja Kaukolan kunnat. Käkisalmen kaupunki muodosti oman piirinsä.

Kunnan esikunnat perustettiin jo sijoituspaikkakunnilla. Ohjesäännön mukaisesti puheenjohtajaksi määrättiin hoitokunnan puheenjohtaja tai jäsen ja muina jäseninä poliisijohtaja, väestönsiirronjohtaja, kansanhuollonjohtaja, maatalousjohtaja, metsätöyönjohtaja, kunnan rakennusmestari sekä terveysisäri. Näin järjestäytyivät myös Pyhäjärven ja Sakkolan kunnan hoitokunnat.

Kotiin muutto alkaa

Kun Karjalan takaisinsaanti oli käynyt ilmeiseksi, ei pika-asutuslain toteuttamista enää kannattanut jatkaa.

Omat tilat Karjalassa odottivat viljelijöitä.

Ei kannattanut myöskään jatkaa korvauslain mukaisia toimenpiteitä. Saataisiinhan kohta takaisin menetetty maaperä ja ainakin osa sillä olevasta kiinteästä ja irtaimesta omaisuudesta.

Väliaikainen tilanne oli nyt ratkaistavissa vain karjalaisväestön nopealla palauttamisella. Muuten jatkuisi eläminen vieraissa nurkissa monessa tapauksessa vielä valtion huoltoavustuksen turvin.

Suurin kiire, suorastaan tulipalokiire, palata Karjalaan aiheutui kuitenkin elintarviketilanteesta. Sodasta johtuen maataloustarvikkeiden tuonti oli vaikeutunut. Kesien 1940 ja 1941 sato oli kuivuuden johdosta jäänyt pieneksi.

Rehupula muodostui hyvin vaikeaksi. Kylmät talvet 1940-41 olivat palelluttaneet suurimman osan heidelmäpuista ja marjapensaista.

Johtuen sodasta ja noista

huonoista sääolosuhteista maataloustuotantomme ensimmäisinä sotavuosina laski romahdusmaisesti ja pian oltiin jo tilanteessa, missä ainoastaan tuontivilja auttoi eteenpäin.

Takaisinvallatussa Karjalassa oli peltota 280 000 hehtaaria, kymmenen prosenttia koko maan peltotalasta. Karjalan peltoja tarvittiin siis kipeästi. Jo syksyllä 1941 oli kiire päästä korjaamaan vihollisen kylvämää satoa ja kunnostamaan peltoja seuraavaa satoa varten.

Pyhäjärvelle 3. syyskuuta 1941

Ensimmäiset siviilit pääsivät Pyhäjärvelle 3. syyskuuta 1941. Tämä ensimmäinen ryhmä käsitti ns. puhdistusryhmän, kunnan esikunnan ja maataloustöihin lähinnä sadonkorjuuseen osallistuvia henkilöitä yhteensä 300 henkilöä.

Mukana oli myös hevosia, lemmiä ja maataloustyövälineistöä, joten lähdös-

Esikunta ja siivoustyöryhmät perillä Pyhäjärven uudella koululla 3.9.1941.

sä oli Alavuden asemalta suunnattoman pitkä juna.

Alavuden lotat olivat järjestäneet asemalle juhlallis- jäänjäävöistilaisuuden. Kaikki lähtijät kukitettiin. Kajahti laulu ”Riennä riem- uin eespäin vaan”. Sacr. min. cand. **Siiri Nikkinen** piti lähtijöille puheen toi- vottaen heille Jumalan siu- nausta. Puheeseen vastasi vaunusillalta kunnankirjuri **V. Toiviainen**. Laulettiin Karjalaisten laulu. Karjalan marssin sävelten kaikuessa eteni juna. Pimeään yöhön kaikui voimakkaana ”Kun vapaan Suomen uusi huo- men koittaa jo yli koko Karjalanmaan.”

Paljon oli Pyhäjärvellä keritty tuhota, jos kyllä oli säästynytkin. Kirkon paika ammottaa tyhjänä jo edellisen sodan jäljiltä. Hau- tausmaa on mitä pahim- min häväisty. Hautakiviä ei ole paikallaan kuin kolme, nimittäin vuoden 1918 san- karipatsas, kanttori **Lönn- rothin** ja **Varpu Hynni- sen** hautakivet, jälkimmäi- sestä kyllä ympäröivä hau- ta-aita rikottu, kirjoitti kirk- kohallintokunnan puheen- johtaja **Lappalainen**.

Ristit on kaikki viety pois, samoin kivet, tai ainakin kaadettu. Viime sodan san- karihauta häväisty. Rovasti **Caloniuksen** hautakivi vie- ty jonkun venäläisen hau- dalle. Tirehtööri **Mansne- ruksen**, vänrikki **Pärssi- sen** ym. hautakivet on vie- ty Alapappilan pellolle tal- lin taakse rakennetun noin 50 metriä pitkän kesken- eräisen rakennuksen kivi- jalkaan. Paarihuone ”kuin ryöväreitten asunto”, kir- joitti hautausmaankaitsija **Vanhanen**.

Kirkon suurin kello löy- tyi Taubilán kartanon luota vaaluun asetettuna. Sillä oli kolhoosilaisia kutsuttu kool- le. ”Komea siinä oli vielä ääni, sen koetin, vaikka se oli palossa ruostunut”, tie- dotti ylikers. **Antti Pusa**. Viime sunnuntaina oli Van- hanen kertomuksensa mu- kaan käynyt soittamassa sillä pyhärauhaa kansalle.

Paikkakunnalla on jäljistä päättäen ollut asutusta pal- jon. Melkeinpä joka mökki ja torppakin on ollut asut- tu. Suuremmissa rakennuk- sissa on ollut useita perhei- tä, koska niitä on jaettu eri osastoihin ja helloja raken- nettu useihin huoneisiin.

Pyhäkylän uudessa kan- sakoulussa on ollut jonkin- lainen 5-luokkainen oppi- koulu ja Alapappilan nave- tan yläkerrassa elokuvate- atteri.

Sadonkorjuuta olisi pal- jon. On ruista, kauraa, pal- jon perunaa, suuria aloja kaalia, kurkkuja, jopa pu- naisia tomaattejakin. Maa- taloustöissä on muutamia satoja sotavankeja apuna. Uskomme, että kunnan- päällikön ennustus käy, kui- tentkin pian hellittämättö- män työn, kieltäymyksen ja rohkean tulevaisuuden toi- von avulla toteen.

Monet murheet edessä

Kun työryhmät puhdisti- vat entisiä asumuksia, oli vastassa monia murheita. Pyhäjärvellä Tiituan kylässä saivat surmansa peräänty- vistä joukoista eksyneiden ja jälkeenjääneiden venäläis- ten luodeista Tiituan kylän viljelypäälikkö **Heikki Kukko**. Vain kaksi viikkoa myöhemmin löydettiin sur- mattuna Tiituan kylän seu- raava viljelypäälikkö **Tuo- mas Kukko**.

Kunnan esikunnan aloit- taessa toimintansa Karja- lassa ei ollut vielä ainoata- kaan kauppaliikettä. Kun mukaan otetut omat eväät tuli syötyä, oli pakko siirtyä armeijan muoniin. Siivous- ryhmä ja muut kirkiryh- mät saivat muonansa il- maiseksi, mutta myöhem- min tulleilta perittiin mak- su.

Jokainen yli 15-vuotias karjalainen tarvitsi määrä- tyn kaavan mukaisesti kir- joitetun palaamisluvan, hen- kilöllisyyskortin sekä omai- suuden kuljetustodistuksen. Kun vielä oli saatu roko- tustodistus, oikeus etukä- teen ostaa kahden viikon korttiannokset sekä vapaa- seen rautatiematkaan oi- keuttava littera, voitiinkin lähteä monasti perin han- kalalle, mutta silti iloiselle, jopa riemukkaalle kotimat- kalle.

Monet karjalaiset halusivat tehdä ns. matkustuslu- van turvin ensin tutustu- miskäynnin entiselle koti- seudulle, ennen kuin lopul- linen muutto tapahtui. Mo- nasti tällainen käynti saattoi tapahtua jonkun sukulaisen sankarihautauksen yhtey- dessä. Näitä hautauksia ryh- dyttiin kotiseurakunnan multiin tekemään heti, kun Karjala oli vallattu.

Näin väestönsiirto pääsi käyntiin. Elokuun 1941 ku- luessa saattoi Karjalaan pa- lata jo 5 500 asukasta, syys- kuussa palasi 18 000, loka- kuussa 20 000. Palaavien virta suuntautui aluksi Kes- ki-Karjalaan tai Laatokan Karjalaan, missä asunnat olivat paremmin säilyneitä kuin Kannaksella. Loka- kuun loppuun 1941 men- nessä oli Pyhäjärvelle saa- punut 859 henkeä, joista miehiä 412, naisia 413 ja alle 15-vuotiaita lapsia 34. Vuoden 1942 kesällä muut- taneita oli jo yhteensä 2162, seuraavana kesänä jo yli 5000 ja alkuvuodesta 1944 yli 6000.

Sodan vauriot Pyhäjärvellä

Vpl. Pyhäjärvihistorian mukaan laskettiin sodan aiheuttamien vaurioiden nou- sevan 35 prosenttiin.

Kunnan 1 154 talosta oli 934 jotenkuten pystyssä ja 220 oli palanut kokonaan. Erillisiä muita rakennuksia oli täysin tuhoutunut noin 400 ja vaurioitunut noin 1200. Pahiten oli tuhoutu- nut asemanseutu, sen mu- kana kunnalliskoti, lasten- koti ja kulkutautisairaala, samoin Kokkolinn ja Tau- bilán kartano.

Äikiän perhe kuvattuna kesällä 1942 Rotjanlahdessa. Vas. Helka-mummo, Armas ja Alisa Äikiä edessä lapset Aarni ja Helka, Aino ja Juho sylissään Reino-poika. Lasten lukumäärä oli vähentynyt yhdellä sillä Aarnin ja Helkan veli Martti oli kuollut tapaturmaisesti Pyhäjärvelle muuton jälkeen.

Suuren hävityksen koh- teeksi valtausvaiheessa oli- vat joutuneet Montrua, Jaa- ma, Noitermaa, Saapru, Enkkua, Matiskala ja Sor- tanlahti.

Kansakouluista olivat tu- houtuneet Saaprun uusi koulu, Yläjärven ja Sortan- lahden koulut. Suurin osa tuhoista oli tapahtunut val- tausvaiheen aikana, kun pe- räytyvä vihollinen poltti lä- hinnä teiden varsilla olleet rakennukset. Kirkko ja Kokkolinn oli suomalais- ten toimesta poltettu talvi- sodan rauhan solmimisen jälkeen. Eräiden tietojen mukaan myös Taubilán kar- tano olisi poltettu jo silloin. Itse talvisodan aikana ei juurikaan rakennuksia so- tatoimien johdosta tuhou- tunut, koska rintamalinja oli Vuoksen varrella.

Metsävauriot olivat Py- häjärvellä huomattavat. Metsää oli poltettu noin 1 200 hehtaaria ja hakattu noin 800 hehtaaria. Yksi- tyisten metsistä oli hakattu tukkeja noin 90 000 kpl ja valtion metsistä noin 200 000 kpl. Hakattua pinota- varaa oli paloalueilla noin 36 000 pinokuutiometriä. Sen sijaan seurakunnan tois- ta tuhatta hehtaaria käsittä- vät metsät olivat säilyneet hyvin. Hakattuja tukkeja oli vesistöjen rannoilla suuret määrät sekä vedessä että rantahietikolla lojuen.

Sikäli kun väkeä muutti takaisin kotiin, ryhdyttiin avaamaan myös kauppoja Pyhäjärvelle. Kesällä 1942 oli pitäjässä jo 14 kauppa- auki, näistä oli 10 kpl SOK:n myymälöitä, 3 kpl OTK:n Ala-Vuoksen Osuusliikkeen ja lisäksi Py- häjärven Kauppa Oy.

Terveyshuolto järjestyi verraten pian. Apteekki avattiin kirkolle. Piirin huol- tolääkäri ja eläinlääkäri asui- vat Pyhäjärvellä. Kirkolla oli suuri kenttäsaairaala osin uudessa kansakoulussa ja osin kappalaisen pappilas- sa. Henkilökuntaa asui ro- vastin pappilassa ja kantto- rilán salissa. Sairaalassa oli

myös synnytysosasto.

Kunnanlääkärin asunto- talossa toimi äitien- ja las- tenneuvola. Siellä asuivat myös kaksi terveyssisarta ja kättilö. Näiden apuna oli kodinhoitajia. Seurakunnan diakonissa toimi entiseen tapaan.

Kesällä 1942 punatauti teki tuhoisaa jälkeä karjan joukossa. Muualta tuodut lehmät eivät kestäneet paik- kakunnan tautia ja 10 pro- senttia lehmistä kuoli en- simmäisen kesän aikana. Eläinlääkärit saivat useita lehmii pelastettua.

Syksyn 1941 aikana rui- ta saatiin korjatuksi 330 hehtaarin alalta 200 000 kiloa ja muita viljoja yh- teensä lähes saman verran. Viljan puinti suoritettiin tal- ven aikana.

Seuraavana keväänä saa- tiin valtion avustuksella sie- menviljaa 375 000 kiloa. Oma siemenvilja mukaan lukien saatiin kylvösiemen- tä jo 475 000 kiloa.

Kylvötoita varten pitä- jässä oli 622 hevosta, joka oli vain 2/3 normaalinää- rästä. Viljelypäälliköiden ansiosta saatiin kylvötyöt tehtyä sellaisissakin taloissa, missä miesväki oli rinta- malla.

Perunan kaivuun saatiin vuonna 1942 120 muualta tullutta työvelvollista. Myös pitäjään sijoitettuja sotavan- keja saatiin taloihin avuksi. Vuoden 1943 lopulla oli pitäjässä jo kansanhuollon mukaan hevusia 928, nau- taeläimiä 4109, sikoja 1 143 ja lampaita 896 kappaletta.

Rotjanlahteen jo syksyllä 1941

Äikiän perhe oli jo taval- laan aloittanut siirtymisensä Satakuntaan Kiikoisten pi- täjään, jossa oltiin silloin kesällä 1941, kun jatkosota alkoi. Yhteistaloudessa elä- neen perheen kolme vel- jestä, kummisetäni **Armas Äikiä**, isäni **Juho** ja veljek- sistä nuorin **Viljo**, joutuivat rintamalle nyt sijoitettuna Satakunnan miesten jouk- koon. Armas ja Juho osal-

listuivat Karjalan takaisin valtaamiseen Tyrjän Ryk- mentin mukana.

Niin isäni (s. 1904) kuin häntä vanhempi Armas-veli (s. 1901) vapautettiin vuo- den vaihteen tietämissä ikänsä perusteella. Sen si- jaan nuorin veljeksistä Viljo (s. 1910) jatkoi taistelujaan Syvärin rintamalla aina so- dan loppuun saakka. La- pin sotaan hän ei enää jou- tunut.

Isoisäni **Aapro Äikiä** oli kuollut evakkomatkan ai- kana Alavudella. Olenkin monasti ihmetellyt, mikä voima ja mahti oli äidilläni **Ainolla**, kummitädilläni **Alisalla** ja vanhalla **Hel- ka**-mummolla siinä, kun he meidän neljän lapsen kanssa muuttivat jo loka- kuun alussa 1941 Pyhäjär- velle. Heti muuton jälkeen äitini lähti ostamaan Kii- koisista, viimeisestä sijoi- tuspaikastamme, uusia leh- miä ja me muut jäimme mummon ja tädin kanssa taloa asumaan. Samaan aikaan vielä syrjäkulmilla liik- kui desantteja. Ehkäpä tuo- hon aikaiseen muuttoon oli suurimpana syynä juuri se, että kaikki rakennukset oli- vat säilyneet ehjinä.

Vuoden 1943 lopulla oli pitäjään nousut jo 100 uut- ta asuinrakennusta ja muis- sa oli tehty runsaasti pie- nempiä tai suurempia kor- jauksia.

Kun kirkkoa ei ollut, ju- malanpalvelukset järjestet- tiin NKY:n rukoushuonees- sa, joka kuitenkin sekin pa- loi tulipalossa 24.1.1942. Tämän jälkeen kirkonme- not järjestettiin pappilan tu- vassa ja viimeisinä aikoina vanhan kansakoulun luo- kassa. Jumalanpalvelukset pidettiin säännöllisesti.

Kirkkoherranvirasto muutti Pyhäjärvelle jo mar- raskuussa 1941.

Varsin vaikuttava seura- kunnallinen tilaisuus pidet- tiin 7.6.1943, jolloin kent- täjumalanpalvelukseen kir- kon raunioille kokoontui 2500 henkeä.

REINO ÄIKIÄ

Kirjat

He eivät palanneet

Sodissa 1918 ja 1939-1945 kaatuneista ja menehtyneis- tä on ilmestynyt uusi kirja. **Pentti Pelkonen** Helsin- gistä on koonnut omakus- tannekirjaansa ”He eivät palanneet” tietoja kymme- nen pitäjän kaatuneista. Kir- ja käsittää pitäjät: Harjaval- ta, Kaukola, Kauvatsa, Ko- kemäki, Käkisalml mlk, Köyliö, Pyhäjärvi Vpl, Räi- sälä, Sakkola ja Säkyliä.

Pelkonen kertoo koos- taneensa menehtyneiden määrät ja lisäksi mukana on mm. seurakuntien ver- tailua suhteellisissa menet- yksissä yms. havaintoja, ker- rontaa vapaussodan invali- deista ja loikkareista.

338-sivuinen kirja mak- saa 40 euroa, ja sitä voi tilata Pentti Pelkoselta, osoi- te Kastellinpolku 2 A 7, 00970 Helsinki, s-posti pentti.pelkonen@welho.com

Pentti Pelkosen juuret ovat Karjalassa, Räisälässä.

– Sukumme on tekemä- ni sukututkimuksen mu- kaan asunut ainakin 1600- luvun lopulta lähtien Räisä- lässä.

Koulutukseltaan hän on kansakoulunopettaja, oppi- koulun vanhempi lehtori ja teologian kandidaatti. Eläk- keellä hän on Köyliön kirk- koherran virasta.

Pentti Pelkonen on kir- joittanut useita historiikkeja kaksi kirjaa eli ”Tuhattuoti- nen Köyliö” (1987) ja siis tänä kesänä ilmestynen ”He eivät palanneet”. Va- lintaa edellä mainittujen kymmenen pitäjän otok- selle hän perustelee:

– Räisälä on syntymäpi- täjäni, Kaukola, Käkisalml, Pyhäjärvi ja Sakkola naa- pureitamme, Köyliö, Sä- kylä, Harjavalta, Kauvatsa ja Kokemäki tiivis rykelmä evakkojen sijoituskuntia, monen viimeinen lepopaik- ka.

Samalla hän haluaa muis- tuttaa sotien uhreista.

– He eivät voi enää pu- hua meille. Nyt on meidän velvollisuutemme kertoa heistä tulevillekin polville.

– Vuoden 1918 sota ja- koi kansamme hirveällä ta- valla kahtia, veljen taistele- maan veljeään vastaan. Viie sotien syttyessä oli pel- ko siitä, meneekö kansam- me jälleen kahtia. Ei men- nyt, Luoja kiitos! Minut- kin pelasti varmasta kuole- masta aseveikko, jonka isä taisteli 1918 punaisten puo- lella, toteaa Pelkonen.

Hän itse on 60-prosent- tinen sotainvalidi.

– Olen saanut kiitollisin mielin tehdä täyden työ- päivän 66-vuotiaaksi saak- ka. Maanviljelijäkodin 12- lapsisen perheen vanhim- pana lapsena olen saanut tehdä kaikenlaisia töitä ja siinä ohessa perheen isänä sivutöinä opiskellut.

Mikäli Luoja suo, Pelko- sen suunnitelmissa on lisää kirjallista tuotantoa. -MRT

Kyläretkellä vuoden 1770 Pyhäjärvellä, osa 1: Taubila ja Watikkala

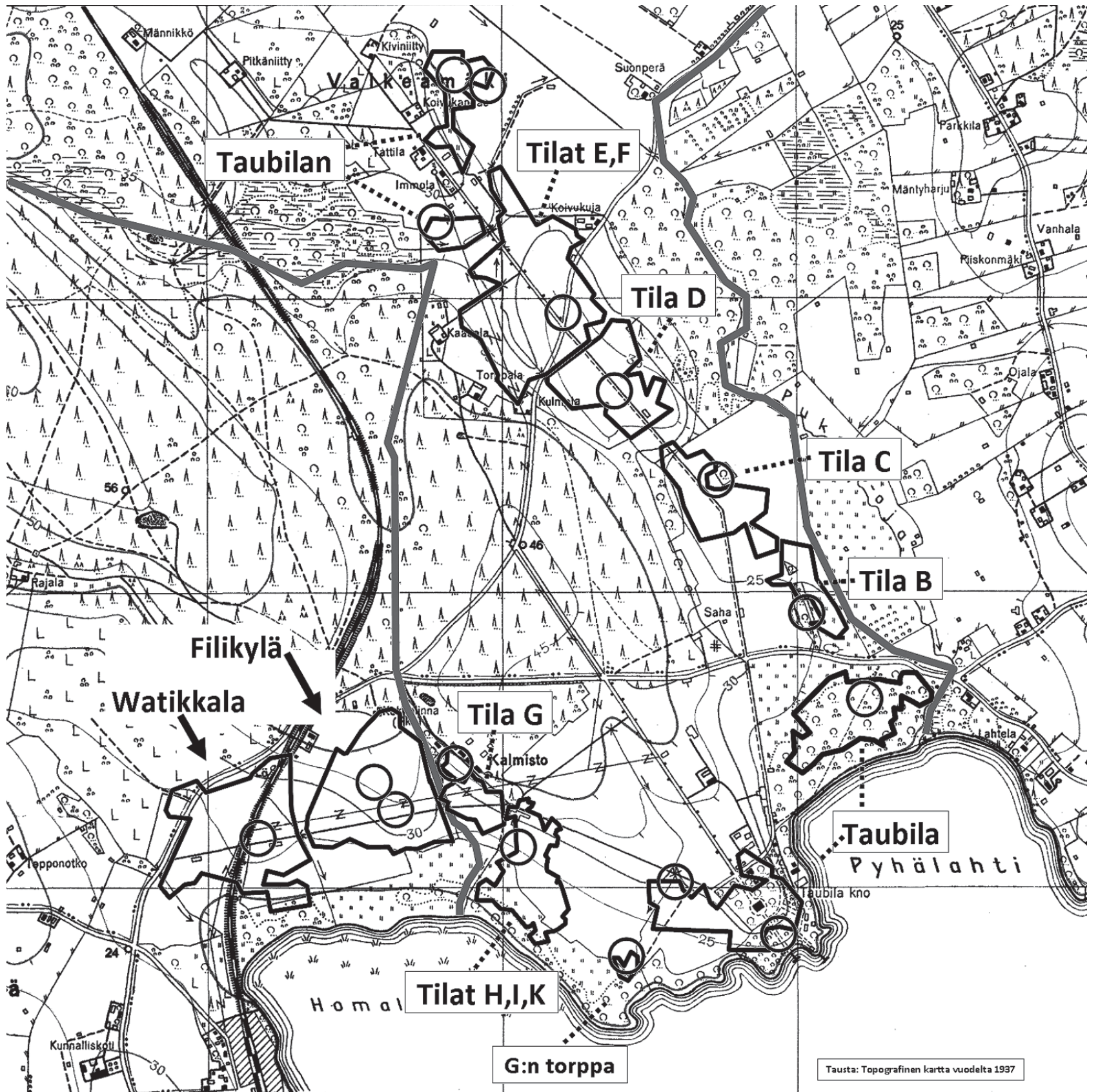
Tein viime keväänä Pyhäjärven kyläkierroksen ja samalla aikamatkan, palasin 250 vuotta taaksepäin 1700-luvulle. Matka ei ollut todellinen, vaan nykyajan hengen mukaisesti etämatka, karttojen avulla tehty tietokoneen ääressä. Retki oli antoisa, sen aikana opin ensimmäistä kertaa kaikkien kylien sijainnin, aiemmin tuttua oli vain suunnilleen Pyhäkylän ja Riiskan väli.

Kulkiessani eteeni tuli asioita, jotka olivat aivan odotusteni mukaisia, mutta sitten vastaan tuli myös paljon yllätyksiä. Matkan varrella yritin hämmästykseni poistaa lukemalla **Impi Wiikan** Vpl Pyhäjärvi-kirjaa vuodelta 1950 ja sen jälkeen ilmestyneitä kylä- ja koulupiirien kirjoja. Palasin erityisesti Wiikan kirjaan uudestaan ja uudestaan, että löytyisikö sieltä selvitystä odottamattomiin asioihin. Jos täältä ei selitystä löytynyt, niin menin ajassa taaksepäin perehtymään vanhempiin dokumentteihin sekä myös uudempiin. Lopulta päädyin johtopäätöksen, että vanhat kartat sisälsivät muutamista kylistä sellaista tietoa, joka täydentää, ja ehkä jopa uskaltaisain sanoa, että osin muuttaa Pyhäjärven historian kirjoitusta.

Miksi lähdin karttaretkelle? Varmaan monille sukuaan selvittäneistä on käynyt samoin kuin kirjoittajalle. Kun edellisten sukupolvien jälkiä olin päässyt niin kauas kuin niitä riittää, siis käytännössä 1700-luvun alkupuolelle, alkoi tuntua siltä, että syntymien, naimakauppojen ja kuolemien tietäminen päivien ja kylien tarkkuudella ei vielä riitä. Tuli uusia kysymyksiä. Missä tarkalleen ovat sijainneet esivanhempieni kodit, mitä he olivat tehneet, millaisissa oloissa he olivat asuneet, keitä oli asunut samassa talossa ja kylässä, minne he olivat muuttaneet ja miksi he olivat muuttaneet juuri sinne. Siis monia avoimia asioita, joihin ei enää saanut vastauksia.

Arvelen, että Pyhäjärveltä evakkoon lähteneistä valtaosa oli uusia tulokkaita. Tarkoitin sellaisia, joiden asumishistoria pitäjässä oli alle sadan vuoden mittainen. Itse kuulun sellaiseen sukuun, 1870-luvulla Sakkolasta muuttaneeseen. Silti koen vahvasti olevani pyhäjärveläistäustainen, kun äidin, isovanhempien ja muiden sukulaisten suullisesti kertoma tieto omista sukujuurista ja elämästä ”ennen vanhaan” oli nimenomaan Pyhäjärveltä. Tarkkaan ottaen tuo ennen vanhaan ei kovin vanhaa tietoa ole, suunnilleen 1900-luvun alusta alkavaa.

Tätä aikaisempiin aikoihin on täytynyt perehtyä

Tausta: Topografinen kartta vuodelta 1937

lukemalla, Pyhäjärven osalta se on tarkoittanut Vpl Pyhäjärvi-kirjan ja kyläkirjojen lukemista. Wiikan kirjassa on paljon erinomaisia kuvauksia seurakunnan historiasta ja lahjoitusmaakaudesta sekä ”Elettiin ennen meillä”-luku, josta vanhoista asumis- ja elämästavoista saa käsityksen. Näihin kirjallisiin materiaaleihin sisältyy paljon ihmisten kertomaa omakohtaista tietoa ja ”ennen vanhaan” laajenee ehkä 1850-luvulle asti. Vielä tätä vanhemmista ajoista on toki jotain kerrottu, mutta vain välillisesti, usein muisti on matkalla pettänyt ja tiedot ovat matkan varrella muuttuneet lampuoti- ja hovilegendoiksi.

Verottaja on ollut aina taho, joka haluaa ottaa omansa. Niin on nykyään ja niin oli ennenkin. Tässä tarkoituksessa on tehty selvityksiä ja niitä löytyy arkis-

toista. Jo vanhat dokumentit heijastivat pyrkimystä tasapuolisuuteen, oli ilmeisesti haluttu, että samanlaiset tulot (kuten viljasato) ja olosuhteet johtivat samaan veron määrään. Luonnollisesti oikeasta ”veroprosentista” maksaja ja saaja olivat silloinkin eri mieltä, jopa konflikteihin asti.

Viipurin läänissä haluttiin 1700-luvun loppupuolella selvittää tilallisten veronmaksukykyä ja laadittiin satoja verollepanokarttoja. Pyhäjärven kartat ovat vuosilta 1769-1776. Niin kuin aiemmin on lehden palstoilla kerrottu, karttoihin liittyi myös tilastoaineistoa kylien ja tilojen asukkaista, peltojen, niittyjen laadusta ja kotieläimistä. Nämä kartat olivat matkani oppaana kädessäni tai siis edessäni kuvaruudulla.

Kartat antavat erinomaisia faktatietoa olosuhteista laadintahetkellä, niissä kuvataan juuri sen hetken kul-

kuväyliä, talojen paikkoja, metsiä, niittyjä.

Kun samoilta vuosilta on paljon kirkonkirjastietoa, niin tilojen paikat ja asukkaat voidaan yhdistää. Eli jos on tiedossa, missä kylässä esivanhemmat asuivat kartan teon aikaan, siis noin vuonna 1770, niin asuinpaikka vähintään pihapiirin tasolla, siis muutaman kymmen metrin tarkkuudella on usein selvitettävissä.

Vanhojen karttojen ongelmana on se, että usein on vaikea hahmottaa niitä nykyaikaan, kun ne saattavat muodostua monesta osasta ja ne ovat ilman suuntiin nähden melkein missä asennossa tahansa. Pohjoisnuoli niistä kyllä löytyy, mutta sen ajan karttapohjoinen ei näyttänyt aivan nykykarttojen suunnassa olevan.

Otin kyläretkelleni mukaan myös toisen opaskirjan. Suomi oli varautunut

talvisotaan, koko Karjalan Kannaksen alue hyvin kartoitettu 1930-luvun lopulla. Hankin näitä topografisia ja taloudellisia karttoja (Karjala 2 ja 3, CD-kartat).

Niinpä Pyhäjärven talot, navetat, ladot, pellot, suot, metsät ja tiet vuoden 1937 tilanteen mukaan olivat tarkasti tiedossa. Sijoitin verollepanokartat ja ”nykykartat” päällekkäin. Vanhat kartat osoittautuivat mittatarkkuudeltaan hämmästyttävän hyviksi. Kylistä ja taloista evakkoon lähteneiden asukkaiden nimistä antavat monet julkaistut kylä- ja koulupiirikartat hyvän kuvan.

Havaintojani Pyhäjärven kylissä pystyin myös vertailemaan muihin pitäjiin, olin jo aiemmin laajentanut käsitystäni omista Sakkolan ja Kirvun (Antrean) juuristani samanlaisilla karttaretkillä.

Tuon tässä (ja myöhemmissä) kirjoituksissani esiin

joitakin havaintojani muiden kiinnostuneiden ja myös asioihin paremmin perehtyneiden arvioitavaksi ja kommentoitavaksi. Aloitan kaikille tutusta Taubilasta.

Taubilan hovin alueella pari sataa asukasta

Ennakkoon päälimmäisenä mielessäni oli Taubilan hovin hieno kartano puutarhoineen ja laajoine tiluksineen, jotka ulottuivat kilometrien mittaisena peltojonona Pyhäjärven rannalla aseman takaa Pyhäsilälle ja edelleen luoteeseen Valkiamäelle Borishofin eli Kallenkartanon ohi. Ja luonnollisesti Taubilasta oli mieleeni juurrutettu myös tiedot lahjoitusmaa-ajan sorrosta, työvelvoitteista ja tilallisten niskuroinnista verojen kiristystä vastaan.

Vuonna 1769, jolta ajalta alueen verokartta on, maisema oli aivan toisen nä-

Vuoden 1769 verokarttojen otsikkotaulujen piirustuksissa on kaikissa sama teema, mutta silti piirrookset ovat yksilöllisiä. Oheiset maamiehet ovat olleet Alakylän verokartan koristuksena.

köinen. Edellä kuvaamaltani alueelta löytyi siihen aikaan Taubilan lisäksi 12 tilaa ja viisi torppaa, joissa asui ainakin 200 henkeä + hovin väki. Pyhäkylän asukasmäärä oli samoin aikoihin noin 250. Käyn läpi aluetta oheisen kartan pohjalta, johon sen aikuiset pelot ja talojen paikat on piirretty.

Taubilan hovin rakennus sijaitsi lähempänä rantaa kuin viimeinen kartano. Kartanon lähipellot ulotuivat tien suuntaan vain puutarhan reunaan ja länteen päin noin 400 metriä ojalle asti, jonka läheisyydessä oli yksi torpparakennus. Rannassa (myös länsipuolella) oli isohko talousrakennus.

Taubilan tilaan näytti kuuluneen myös kaksi erillistä aluetta. Toinen sijaitsi Pyhäsilan kupeessa tien ja rannan välissä, jossa oli myös asuinrakennus. Valkiamäen päällä, tai pitäisikö sanoa takana, myöhemmin rakennetun Kallenkartanon seutuvilla olivat muut Taubilan pellot ja kolme asuinpaikkaa.

Valkiamäen eli hovimäen kaikki muut alueet (B – K) näyttivät olevan tilallisten hoidossa. Tilat B, C ja D olivat Käkisalmen tien eteläpuolella ja tilojen E ja F talot olivat samassa pihapiirissä valtatievarressa. Tila G sijaitsi Kalmiston vieressä, tällä tilalla oli lisäksi torppa niemessä lähempänä kartanoa. Tilarypäs H, I ja K sijaitsi Taubilan viimeisen puimalan ja järven välissä.

Karttaan liitettyä tilastoluetteloa ei ole tallessa, joten tilojen omistajia ei pysty nimeämään yksilöidysti. Mutta kirkonkirjoista ja muista dokumenteista voi nimetä, keitä he vuonna 1769 olivat: Kaasalainen, Nännimäinen, Mosalainen, Virolainen, Pöysti, Jaatinen, Jantunen, Pusnieka ja Äijö. Missä kunkin perheen talo sijaitsi, sitä en ryhdy arvioimaan, vaikka valistuneita arvauksia voisi tietyistä tiedä, kirkonkirjoissa kun on yleensä tapana laittaa talot sijaintijärjestykseen.

Filikylä ja Watikkala
Verokartat kertoivat, että

pellot ja tilat jatkuivat heti Taubilan/Valkiamäen G-tilan vierestä kahdella hävinneellä kylällä. Näistä kylistä ovat tilastot tallella. Ensinnä. Nasarinnotkon kohdalla oli Filikylä (Philikylä, Viilikylä, jossain kirjainta väärin tulkittuna Tilikylä). Filikylässä oli kaksi taloa, lähempänä valtatieä olevan asukkaaksi oli merkitty Hudriain (Utriainen) ja toiseen Tihveräiset ja Kotoset. Myös Pohjalaiset ja Ahokkaat asuivat näissä taloissa ja neljässä kylän talouudessa oli aviopareja yhteensä 10.

Aivan Filikylässä kiinni aseman suuntaan oli Watikkala, jossa asuvaksi mainitaan Hämäläiset, asukkaana olivat myös Hohtarit. Watikkalassa tilastot sanoivat olleen vain yhden talouden, mutta aviopareja oli yhdeksän. Kylien nimitysten käytössä näyttää olleen jonkin verran vaihtelua, kuitenkin on ilmeistä, että asukkaat ovat suunnilleen samoissa paikoissa asuneet koko ajan riippumatta siitä, miten kyliä on kirjattu.

Pyhäkylän koulupiiriä kuvaavassa kirjassa ”Kaunista Vpl Pyhäjärveä” on pohdittu sitä, että missä Watikkala oli sijainnut ja tehdään tulkinta, että se oli Pyhäkylässä kirkon lähettävillä.

Tätä asiaa selvittelin lisää myöhempien aikojen, siis 1800-luvun kartoista. Tutkimuksen mukaan päädyin tulkintaan, että oikein kirjan toteamus on tavallaan.

Watikkalan kylä oli pitkään pappilan ns. prebende-kylä eli verotulot kylästä sai pappila (prebende = pastoraatti). Kylässä saattoi myös asua seurakunnan henkilöstöä. Jo 1830-luvulla olivat seurakunta ja hovi tehneet tilusjärjestelyjä, vaihtokauppoja (näitä käsitellään myöhemmissä kirjoituksissa). Siihen oli liittynyt Filikylän ja Watikkalan isojako vuonna 1837, myöhemmin 1850-luvulla tapahtui seurakunnan prebendetilojen vaihto Watikkalasta Pyhäkylään, Watikkala kylän nimenä näytti tällöin matkanneen mukana.

Tilojen tyhjentyminen

Monet seikat viittaavat siihen, että lahjoitusmaaisäntä (kreivi **Petter Soltikoff**) ei vielä 1770-lukuun tultaessa ollut mitenkään veroruuvia kiristänyt.

Kun kaikki Valkiamäen tilallisten jälkeläiset näyttävät poistuneen (pakkosiirretyn?) alueelta viimeistään 1810-luvulla, niin myöhempi Taubilan isäntä **Andrei Fredericksz** laittoi tosi-

aan jossain vaiheessa voimaa peliin. Aloin hyvin ymmärtää suhteellisen hyvin toimeentulevien itsenäisten talonpoikien kovia vastalauseita, protesteja ja kapinoita.

Huomio! Henkikirjoissa vuodesta 1818 lähtien mainitut Valkeamäen torpparit asuivat Wernitsassa (olleet pitkään aiemmin siellä). Näihin palataan kyläretkiselostuksen myöhemmissä osissa.

Taubilan suurmaatalouden etujen takia myös Filikylä että Watikkala tyhjenettiin / tyhjensi kokonaan asukkaista ja taloista ennen lahjoituskauden loppua erityisesti noin v. 1855 ja lopullisen tyhjennys v. 1875. Jokainen pihapiirin hyödytön aari oli myös saatava viljelyn piiriin.

Lyhyesti läpi tilallisia:

Kaasalaisten vanha isäntä oli Mikko Mikonpoika, joka oli Kahvenitsassa mennyt v. 1728 naimisiin Katri Kukon (Abrahamin tytär, Riiskan haaraa) kanssa. Perhe muutti Valkiamäkeen noin v. 1755, heillä oli tässä vaiheessa viisi poikaa ja tytär, yksi tyttö syntyi vielä muuton jälkeen. Seuraavasta sukupolvesta Johan muutti v. 1881 leskenä Montruana, Jaakko ja Mik-

ko Salitsanrantaan vuoden 1790 vaiheilla. Vanhimman pojan sukuhaara pysyi pisimpään Valkiamäellä, mutta aivan 1800-luvun alkuvuosina viimeisetkin Kaasalaiset poistuivat kylästä, ilmeisesti Rotjanlahteen.

Nännimäisiä ilmestyi Pyhäjärvelle ja Valkiamäkeen viimeistään v. 1749. Heikki muutti Kipruaan v. 1784 ja Jöran sekä Matti Pyhäkylään myös 1880-luvulla.

Mosalaisia on Pyhäjärven kirkolla asunut ainakin 1720-luvulla. Valkiamäestä löytyy merkintä heistä ennen vuotta 1750. Pojista Heikki, joka oli aiemmin avioitunut Maria Hinkkasen kanssa, muutti Larjaan ennen vuotta 1780. Kymmenen vuoden kuluttua he palasivat naapuriin, Filikylään. Ilmeisesti viimeinen Valkiamäen mosalaisista, Antti kuoli v. 1884.

Matti Paulinpoika Virolainen oli vihitty Wahlborg Antintytär Pärssisen kanssa v. 1734 Kahvenitsassa, jossa he asuivat. He muuttivat Valkiamäkeen viimeistään vuonna 1751. Jälkeläiset kuolivat ennen vuosisadan vaihdetta.

Cnut Pöystin jälkeläiset olivat pitkäaikaisia valkiamäkeläisiä, olivat paikalla myös v. 1750. Kaikki kylän Pöystit muuttivat v. 1788 Pyhäkylään ja heidän uusi asuinpaikkansa sai myöhemmin nimen Pöystinmäki. Miksi he siirtyivät juuri siihen, sitä selvitän myöhemmissä kirjoituksissani.

Jatin / Jätin, vuodelta 1758 on ensimmäinen havainto ja torpparijälkeläisistä viimeinen, Mikko esiintyy vuonna 1803 Pyhäkylässä Maria Tontin puolisona.

Jantuset ja Pusniekat olivat kylässä myös ennen vuotta 1750. Jantusista Mikko muutti vaimonsa Liisa Kaasalaisen kotikylään Kahvenitsaan, ilmeisesti Kiiverinnotkoon ennen vuotta 1780, myös muut Jantuset poistuivat kylästä muutamaa vuotta myöhemmin. Pusniekat siirtyivät Pyhäkylään vuonna 1782.

Jöran Cristerinpoika Äijö oli lähtöisin Haapaniemestä. Kun hän avioitui vuonna 1747 Filikylässä kirjoilla olleen Maria Henrikintytär Mosan kanssa, arvelen Äijöjen tulleen tällöin. Äijöt viipyivät pisimpään Valkiamäessä ja viimeiset muuttivat Miisuaan noin vuonna 1812.

Kaikki edellä mainitut olivat valkiamäkeläisiä. Kaunista Vpl Pyhäjärveä -kirja kertoo Watikkalan/Filinkylän Hämäläisten vaurastuneen liiketoimillaan ja ostaneen rahalla Ivaskensaaren hovin Pietari Bojarinowilta ha he muuttivat ilmeisesti kylän viimeisinä pois vuonna 1875. Hohtarit häipyivät 1850-luvulla, ilmeisesti Kahvenitsaan.

Tihveräisten vanhuksia näkyi olleen loppuun asti eli vuoteen 1875 paikalla, nuorempi polvi oli aiemmin siirtynyt jonnekin, ehkä myös Kahvenitsaan. Kotosista viimeiset havainnot ovat 1850-luvulta. Ahokaiten suku loppui 1810-

luvulla ja Pohjalaiset siirtyivät vuonna 1854 Montru-

Lill-Pyhä ja Kankurinniemi?

Pyhäjärven vanhoja asuinpaikkoja 1500-luvulla on lueteltu Wiikan kirjassa ja arvioitu niiden sijaintia.

Asumukset sijaitsivat aivan tyypillisesti paikoilla, joissa oli asumisen edellytyksiä, lähinnä vettä. Siis rannoilla tai purojen varsilla, verokarttaretkeni antaa aivan saman tuloksen. Sanoisin niin, että aivan muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta 1500-luvun asuinpaikalla on asuttu myös 1770-luvulla.

Siis Taubilan kartan alueen asutuspaikat ovat vanhoja, luultavasti muutamia Valkiamäen rinneasutuksia lukuun ottamatta. Valkiamäen päällä Taubilan torppien, siis Kallenkartanon sijaintipaikka sopisi vanhaksi asumukseksi ja tienvarren tilat myöhemmin tulleeiksi.

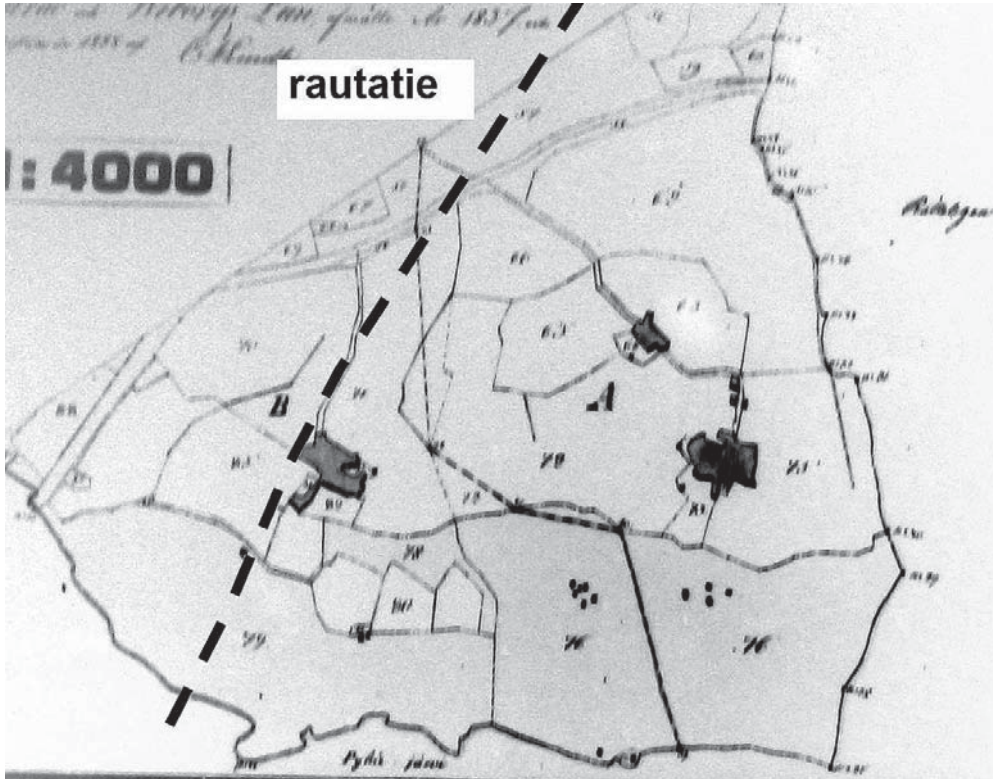
Useissa 1700-luvun ja aiemmissa dokumenteissa olin törmännyt kylään nimestä Stor-Pyhä eli Suur-Pyhäkylä ja tällä tarkoitettiin sitä, joka on varsinaisen Pyhäkylä. Etuliitteen käyttö toi mieleeni heti ajatuksen, että on pakko olla myös Lill-Pyhä eli Pikku-Pyhäkylä. Muutaman keran eri yhteyksissä dokumenteista löytyy maininta Lill-Pyhä ja se oli sijoitettu Taubilan läheisyyteen. Verokartat osoittavat, että tällainen kylä tosiaan on ollut olemassa, siis Valkiamäen alue.

Kankurinniemi on myös paikka, joka mainitaan Taubilan seutuville. Olisiko kankuri asunut Taubilan vieressä olevan tilan G torpan paikalla?

Jatkan ensi kerralla kyläkierrosta kohti Stor-Pyhää eli Pyhäkylää.

ESKO SIMONEN

Lisätietoja:
esko.simonen@dlc.fi
puh. 050-369 5066

Filikylän ja Watikkalan isojako vuonna 1837.

Kirjansidonnan harrastaja etsii aarteita kirpputoreilta

Pyhäjärveläistäkin materiaalia löytyy edelleen

Historiallista kirjallista materiaalia keräävä ja näitä aineistoja kirjoiksi sitova **Timo Lappalainen** on hyvin tietoinen karjalaisista juuristaan, vaikka hän olikin nyt vasta ensimmäistä kertaa mukana Pyhäjärvi-juhilla. Sastamalan Tyrvällä asuvan Timon isä on **Kalevi Lappalainen** Pyhäjärven Alakylästä, ja äitinsä **Marja-Terttu**, o.s. **Latokangas**, on lähtöisin Vesilahdesta.

Kotiseutumatkoja Timo Lappalainen on tehnyt useita, ja päässyt näin käymään myös isänsä juurilla, kotitalon paikalla Alakylässä.

– Reilut kymmenen vuotta sitten siellä oli keltainen ”kirkonmiehen mökki”, kun päästiin siellä käymään. Isällä oli silloin takana noin 50 vuotta siitä, kun viimeksi kävi ”mökissä”. Mökissä oli nainen, jonka vanhemmat olivat ilmeisesti Ukrainasta. Nykyään paikalla on joku uusi talo, en tiedä siitä tarkemmin, Timo Lappalainen toteaa.

Kotiseutumatkoilla apua on ollut hänen kielitaidostaan, sillä Timo on opiskellut omatoimisesti venäjää – opistokurssien ohella siinä ovat auttaneet esimerkiksi matkoilla solmitut venäläistuttavuudet.

1940-luvulla kielletyt kirjat kiinnostavat

Suomen viime vuosikymmenten historiaan hän on perehtynyt keräämällä monenlaista kirjallista aineistoa.

– Erityisen kiinnostunut olen ns. Kielletyistä kirjoista – siitä, mitä Valvontakomissio sotien jälkeen määräsi poistamaan yleisön ulottuvilta Neuvostoliitolle vihamieliseksi luokiteltuna kirjallisuutena.

Tällä hän tarkoittaa vuosina 1944-1946 Suomessa kiellettyjä teoksia:

– Kuten Hitlerin Taisteluni, Kollaa kestää, Sirpin ja moukarin alla, Neuvostovakoilun varjossa jne.

– Osa niistä oli totaalisessa lukukiellossa, osa saatettiin laittaa pannaan esimerkiksi paikallisissa kirjastoissa.

– Kiellettyjä kirjoja oli noin 1700 erilaista. Jos niistä saisi kerättyä vaikkapa kärjen 300 kappaletta, kirjastojen poistamista, pohtii Lappalainen.

Pyhäjärven kunnankirjastosta Hakkapeliitta-kirja

Vanhojen pienten kirjasten keräilyharrastuksessaan hän koolaa niin aktiivisia aatteja kuin kotipihojen kirpputoreja. Silloin tällöin ahkera keräilijä palkitaan nuhrisella aarteella, jonka hän tarvittaessa korjaa ja sitoo uuteen eloon.

– Omaan käyttöönään saa kopioida ja sitoa mitä

Timo Lappalaisen hallussa on paljon vanhoja kirjoja ja lehtisiä. Vanhaa kirjallisista materiaalia on löytynyt myös Pyhäjärveltä, kuten kirjaston peruja oleva Hakkapeliittakirja.

vaan. Jos halutaan enemmän kappaleita, pitää hankkia erinäisiä lupia, hän huomauttaa.

Esimerkiksi Suomen Kirjailijaliitolta hän on hakenut luvan sitoa viisi kappaletta **Hra Lampun** kirjoittamasta viikkosesta, joka on ”Katsaus Sakkolan ja Pyhäjärven pitäjien vaiheisiin ja kehitykseen; vuosisataismuistelmia”. Se on peräisin 1900-luvun alusta, tehty Viipurin Uudessa Kirjapainos-
sa.

Pyhäjärveläisistä vanhoista dokumenteista on lisäksi tallessa mm. Majuri **C.B. Behrin** 16-sivuinen opus vuodelta 1932, joka kertoo Konevitsan luostarin vaiheista.

– En ole päässyt selvyyteen, kuka tämä majuri C.B. Behr oli. Tietäisikö joku?

Samoin Timolla on Pyhäjärvi-juhlien ohjelmalehtinen Keikyältä 30.-31.7.1955; se löytyi tänä kesänä Sastamalan kirjapäivien to-

rilta. Myös Pyhäjärven seurakunnan 300-vuotisjuhlien ohjelmasta on tietoa, mitä on 1932 julkaistu Käkisalmen Sanomissa.

Yksi Timo Lappalaisen aarteista on **Artturi Leinosen** kirja ”Hakkapeliitta I”. Sen esilehdillä on leimoja, jotka kertovat kirjan kuuluneen Pyhäjärven kunnankirjaston kokoelmiin.

– Tämä teos löytyi Kiikan kirjaston poistomyyntistä. Pyhäjärveltä evakuoitiin tietoni mukaan noin 400 kappaletta kirjaston kirjoja.

Vanhoja Pyhäjärvi-lehtiä on Timo Lappalainen myös sitonut talteen.

– Minulla on näytenumerot 2 ja 3 alkuperäisinä. Vuonna 1955 Pyhäjärvi-juhilla oli ilmeisesti jaettu näytenumero 1:tä tuhannen kappaletta; sitä minulla ei ole alkuperäisenä, mutta sain valokopiot Kansalliskirjastosta.

Opistosta oppia kirjansidontaan

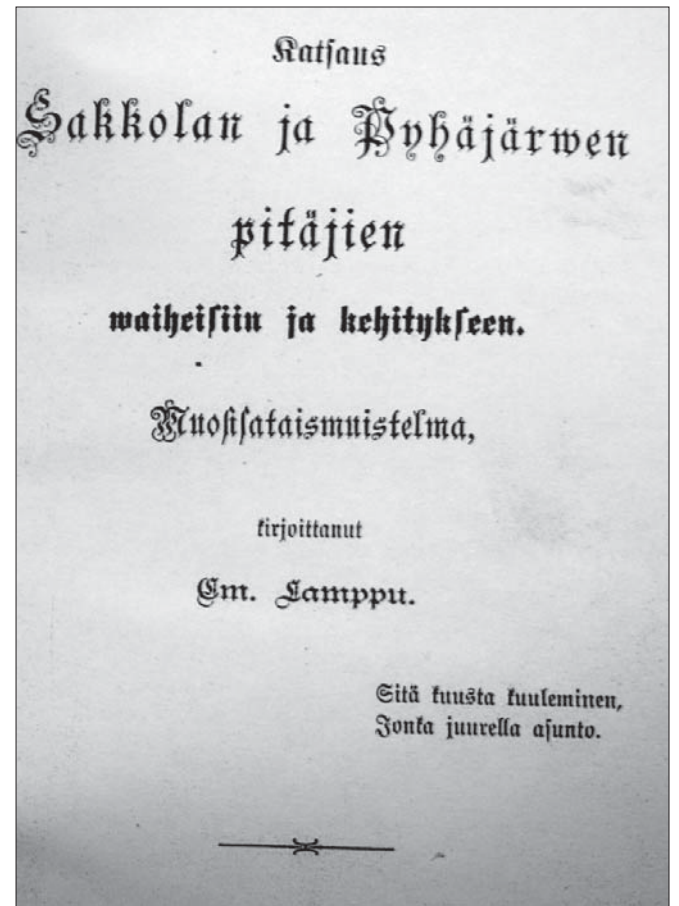
Kirjansidonta on Timolle harrastus ja ajankulu, jota hän on opiskellut Sastamalan opistossa usean vuoden ajan. Uusimpia hankintoja ovat kirjansidontapuristin ja leikkuri. Timon työn jälki on siistiä, ja aikaa ja rauhallisuutta harrastus vaatiikin.

Mikäli jollakulla on vanhoja vihkosia tai kirjoja, joita haluaisi korjattavan uuteen uskoon, asiaa voi tiedustella Timolta, p. 050 5735 484 tai sähköpostilla timo.lappalainen@kopteri.net.

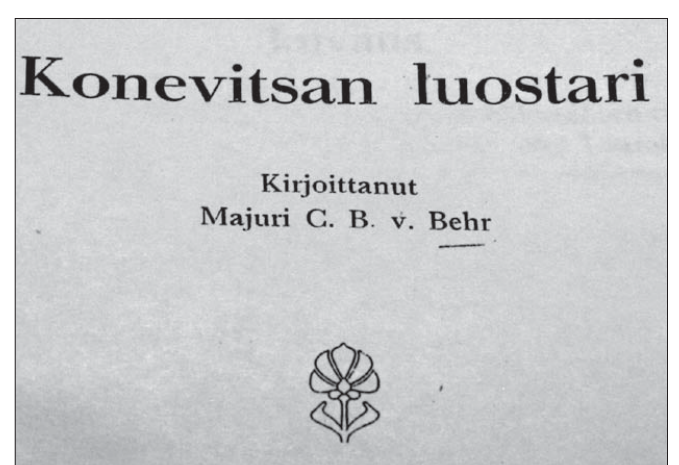
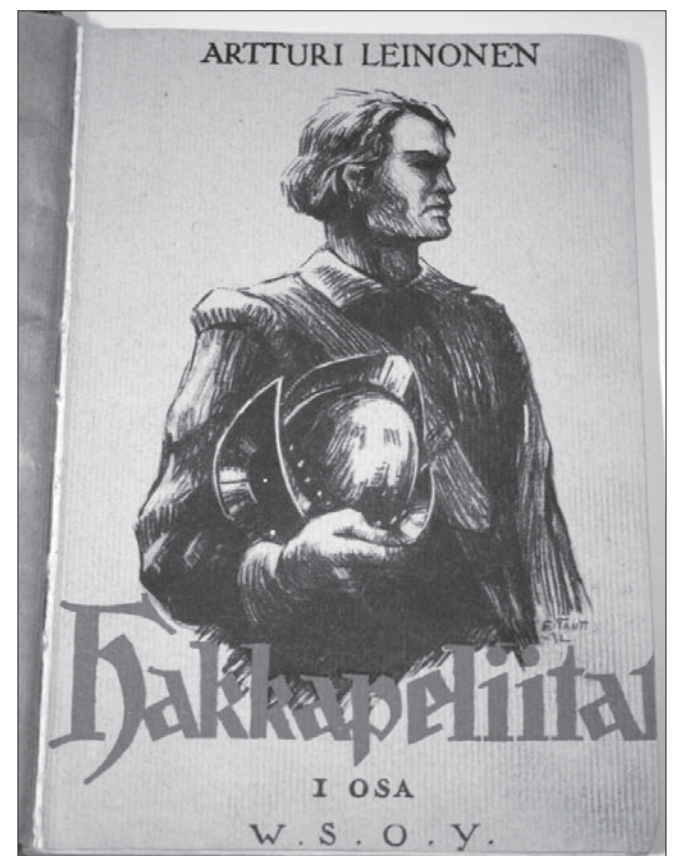
Aiemmin hän keräili postimerkkejä vuosilta 1856-2001, samoin metallirahoja ajanjaksolta 1864-2001.

– Euroon siirtymisen jälkeen lopetin postimerkki-
en keräilyn.

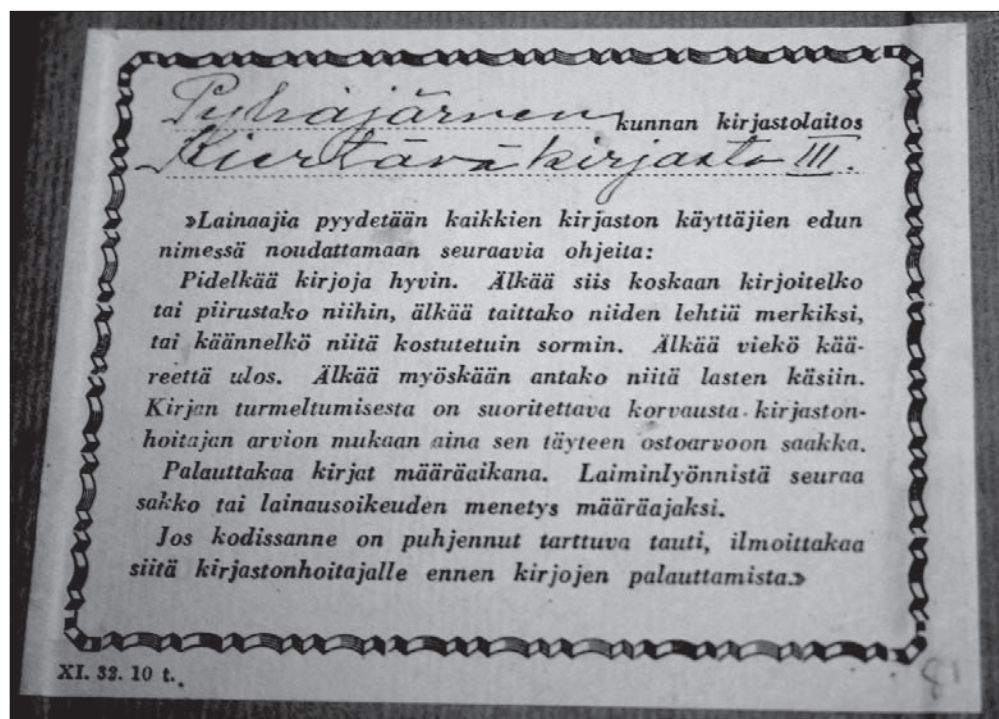
MARJO
RISTILÄ-TOIKKA

Sakkolan ja Pyhäjärven kehityshistoriaa on merkinnyt muistiin Hra. Lamppu 1900-luvun alulla.

Konevitsan luostarin vaiheista on kirjoittanut majuri C.B. v. Behr. Hänen persoonastaan Timo Lappalainen haluaisi saada lisätietoja.

Kirjastonkäyttäjän ohjeet Pyhäjärven kunnan kirjastolaitos Kiertävä kirjasto III

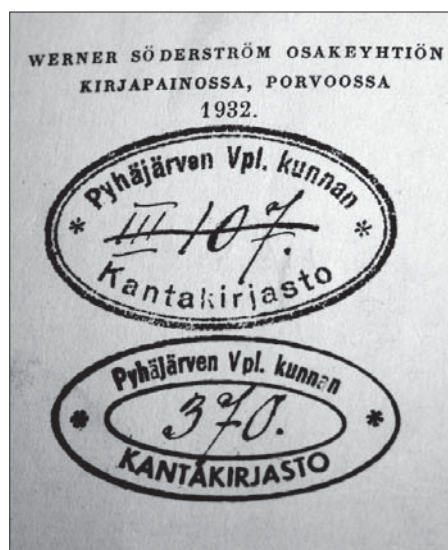
”Lainaaajia pyydetään kaikkien kirjaston käyttäjien edun nimessä noudattamaan seuraavia ohjeita:

Pidellä kirjotia hyvin. Älkää siis kirjoitelko tai piirustako niihin, älkää taittako niiden lehtiä merkiksi, tai käännelkötä niitä kostutetuin sormin. Älkää viekö kääreitä ulos. Älkää myöskään antako niitä lasten käsiin. Kirjan turmeltumisesta on suoritettava korvausta kirjastonhoitajan arvion mukaan aina sen täyteen ostoarvoon saakka. Palauttakaa kirjat määräaikana. Laiminlyönnistä seuraa sakko tai lainausoikeuden menetys määräajaksi.

Kirjan turmeltumisesta on suoritettava korvausta kirjastonhoitajan arvion mukaan aina sen täyteen ostoarvoon saakka.

Palauttakaa kirjat määräaikana. Laiminlyönnistä seuraa sakko tai lainausoikeuden menetys määräajaksi.

Jos kodissanne on puhjennut tarttuva tauti, ilmoittakaa siitä kirjastonhoitajalle ennen kirjojen palauttamista”.

Kuulutko sukuuni -tapahtuma pidetään Vantaalla 8.-9.10.

Sukututkijat ja sukututkimuksista kiinnostuneet koontuvat jälleen lokakuun toisena viikonloppuna Kuulutko sukuuni tapahtumaan Vantaalla Tennistie 1 Hiekkaharjussa Vantaan ammattiopisto Varian tiloissa. Myös suuri joukko karjalaistaustaisia sukuseuroja esittelee osastoillaan toimintaansa ja antaa vinkkejä juuriensa etsijöille mm. siitä, mitä löytöjä sukuun tutkiva voi tehdä.

Tämän lehden lukijoille voi suositella poikkeamista mm. Suvannon seudun (Metsäpirtti, Pyhäjärvi, Rautu, Räisälä, Sakola, Vuoksela) sukututkimuspiiriin kokoamalla osastolla. Esillä on tämän alueen sukujen historiaa, tehtyjä sukututkimuksia ja muuta tiedonkeruuta sekä neuvontaa. Osastolle sijoittuu myös alueen sukuseuroja.

Tietoisuissa ja luennoilla paneudutaan mm. sukututkimuksen aloittamiseen, DNA-testitulosten antiin ja sukukirjan tekemiseen. Myös vanhat kartat, sukuseuran perustaminen ja tietoisu arkistolaitoksen ajankohtaisista asioista ovat päivien aiheena.

Myös pyhäjärveläisiä ja satakuntalaisia sukuja tutkineelta Timo Pohjolalta löytyy vastauksia melkein kysymykseen kuin kysymykseen. Pärssisen sukuseurassa alusta lähtien aktiivisesti toiminut Pohjola on Kuulutko sukuuni -tapahtumassa useana vuonna neuvoja ja tietoja jakamassa olleita asiantuntijoita. Viime vuoden tapahtumakuvassa näyttelyvieraita palvelemissa etualalla Timo Pohjola ja taustalla metsäpirttiläinen sukututkija Kalevi Hyytiä.

Koulun tiloihin levittävillä näyttelyosastoilla voi tutustua paitsi sukuseuroihin myös alan julkaisuihin; Viime vuonna näyttelyosastoja oli noin 80 ja vähintään samaa odotetaan tämän vuoden tapahtumaltakin. Tarkemmat tiedot tapah-

tuman tarjonnasta löytyvät netistä <http://www.vantaanseudunsuku.net/Tapahtuma2011/PDF/esite2.pdf>

KAARINA
PÄRSSINEN

Kyykkä- ja onkikisat käyty

Kyykkäkisan palkintojenjako, oikealta Kalle Lehtimäki, Reino Ahvonen, Juhani Hakasuo ja Juha Tanninen. Kuva: Yrjö Inkinen.

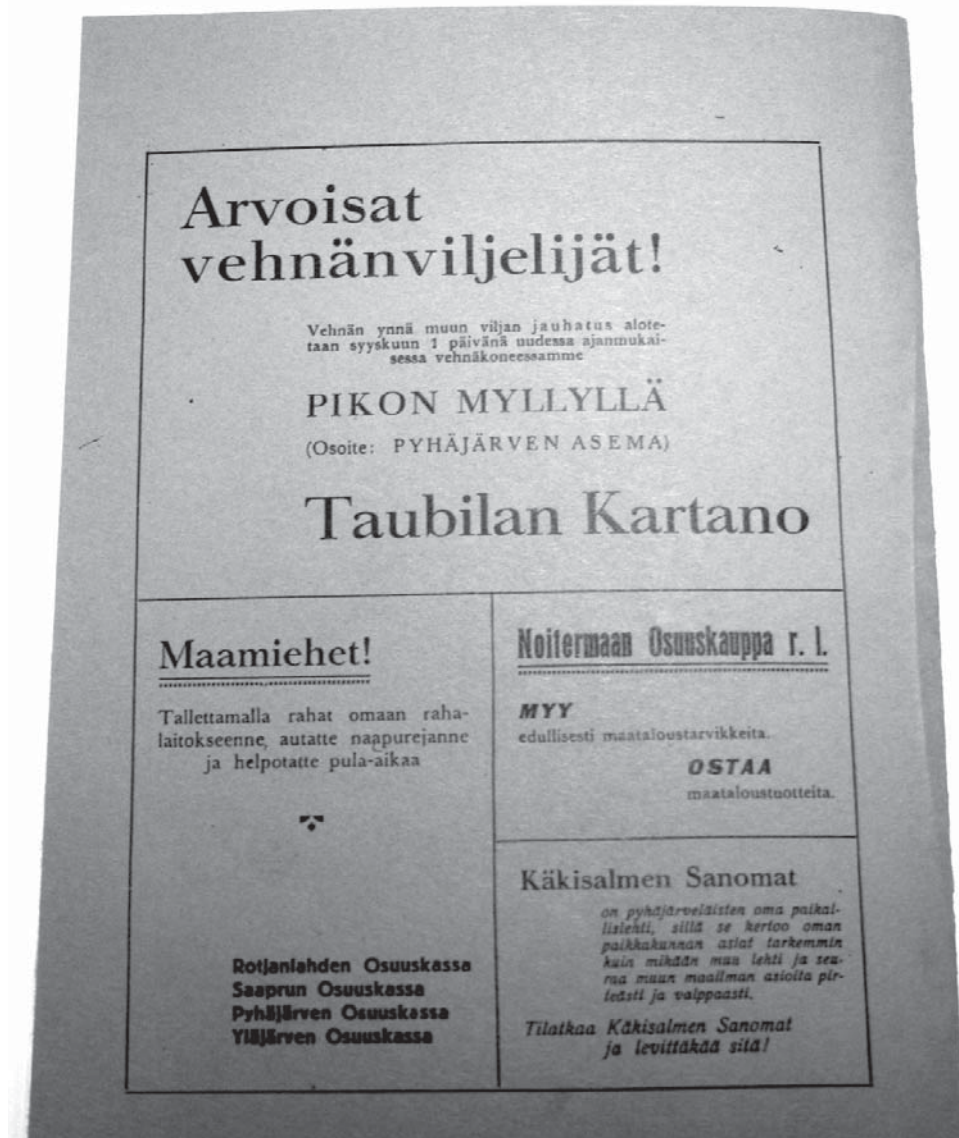
Huittisten Karjala-seuran puheenjohtaja Heikki Kiiski jakamassa palkintoja 26.8.2011 Huittisissa pidetyssä kolmen seuran; Äetsän, Huittisten ja Vammalan välisessä kyykkäottelussa. Äetsän joukkue voitti puhtaasti molemmat muut joukkueet saaden 4 pistettä. Vammala voitti Huittisten joukkueen ja sai 2 pistettä. Kohteliaasti isäntäseura Huittinen jäi nolliille.

Äetsän, Huittisten ja Vammalan karjalaisseurojen perinteiset onkikisat pidettiin 19.8.2011 Kiikan lossirannassa. Elokuinen ilta tarjosi parastaan ollen tyyne ja aurinkoinen.

Naisten tulokset: 1. Katri Pajunen V 2244 gr 2. Marjaana Pajunen V 1966 gr 3. Terttu Orpana Å 1538 gr 4. Elvi Puputti Å 846 gr 5. Seija Lehtimäki Å 740 gr 6. Sirkka Tenka-

nen H 540 gr 7. Helka Mäkelä V 162 gr.

Miesten tulokset: 1. Heikki Rapeli Å 5825 gr 2. Toivo Mustonen V 3100 gr 3. Kalle Lehtimäki Å 2925 gr 4. Rauno Pajunen V 2705 gr 5. Leevi Orpana Å 2218 gr 6. Aulis Rapeli Å 1578 gr 7. Martti Lotsari V 1262 gr 8. Timo Mäkelä V 1200 gr 9. Heikki Koi-vuniemi Å 738 gr.

Osattiin sitä ennenkin mainostaa. Oheiset ilmoitukset ovat Pyhäjärven seurakunnan 300-vuotisjuhla-julkaisun takakannessa. Julkaisu on Käkisalmen Sanomien kuukausiliite elo-syyskuulta 1932.

Montruan, Pölhölän ja Kalamajan jakokunta kokoontui Keikyässä

Perinteeksi tullutta tapaa noudattaen jakokunnan väki kokoontui **Varpu Kinnarin** ja **Ulla Kaasalaisen** kutsusta Sastamalan Keikyän Seurakuntatalolla lauantaina 6.8.2011 puolen päivän aikaan. Paikalle oli saapunut 63 henkilöä eri puolilta Suomea ja kaukaisimmat jopa Ruotsista asti.

Aluksi nautittu lounaan aikana saatiin kertoa kuulumiset ja nähdä henkilöitä, tuttuja kyläyhteisön jäseniä vuosien ja vuosikymmenten takaa. Vanhimmat henkilöt olivat yhdeksän vuosikymmentä, nuorimmat alle kouluikäisiä ja useimmat siltä väliltä.

Tämän jakokunnan – kyläyhteisön säännölliset kokoukset ovat alkaneet vuodesta 1946 lähtien täällä uusilla asuinsijoilla. Jakokunnan pöytäkirjoista voimme lukea järjestäytyntä toimintaa olleen kyläläisten keskuudessa jo 1890 alkaen, joten kaiken kaikkiaan tämä kyläyhteisö on toiminut yli 120 vuoden ajan.

Jakokunnan kokouksen avasi jakokunnan isäntä **Yrjö S. Kaasalainen**. Kokouksen puheenjohtajaksi valittiin **Heikki Salli** ja sihteeriksi **Oili Liljeblad**. Pöytäkirjan tarkistajiksi valittiin **Elvi** ja **Esko Pohjolainen**. Kokous todettiin laillisesti koolle kutsutuksi ja päätösvaltaiseksi. Jakokunnan isäntä esitteli kokousväelle tilit, käsiteltiin tilintarkastajien lausunto ja päätettiin myöntää tili- ja vastuuvapaus tilivelvollisille.

Jakokunnan isänniksi valittiin entiset eli Yrjö S. Kaasalainen ja varalle **Pertti Pohjolainen**. Kiitossa noissaan Yrjö S. totesi toiminnan jatkuvan entiseen tapaan kyläyhteisön jäsenen parhaaksi. Tilintarkastajiksi, eli nykyisin toiminnan tarkastajiksi, valittiin edelleen **Raimo Kiiveri** ja **Annikki Salli**, varalle uusia **Reino Ahvonen** ja **Leevi Orpana**.

Ensi vuonna päätettiin kokoontua la 4. elokuuta **Eeva Hannuksen** kutsusta Hotelli Ellivuoressa Sastamalassa. Muina asioina tuli esille mm. jakokunnan kahvi- ja ruoka-astiaston vähäinen käyttö, joten ne voitaisiin tarpeettomina myydä pois, jos halukkaita ostajia löytyisi. Viime vuoden kyläjuhlien isäntäpariskuntien **Kyllikki** ja **Richard Hantellin** perheen ja **Margatta** ja **Göran Grönhammarin** terveiset Ruotsista toi kokousväelle Kyllikki Hantell.

Kunniaisäntä Esko Pohjolainen välitti kokousväelle terveisia usealta henkilöltä, jotka eivät yhteensattumien vuoksi päässeet tähän kokoukseen. Kokouksen puheenjohtaja Heikki Salli

Etualalla kokouksen toimihenkilöt, Heikki Salli ja Oili Liljeblad.

kiitti lopuksi kokousväkeä vilkkaasta ja asiallisesta keskustelusta.

Kyläjuhlan ohjelma aloitettiin suvivirrellä, jonka jälkeen hiljennettiin kunnioittamaan vuodenaikana pois nukkuneiden jakokuntalaisten muistoa. Tervehdyssa noissaan jakokunnan isäntä välitti ilonsa siitä, että kokoustila on täytynyt taas kerran kolmen kylän väestä ja heidän jälkeläisistään.

Ohjelmallisessa tuokiossa kuultiin **Emilia** ja **Katariina Kalliomäen** musiikkiesitykset viululla ja pianolla: Ihahaa, Juokse sinä humma ja Allegro. **Nelli Göös** puolestaan soitti harmonikalla Lasse Pihlajamaan kappaleen: Muistojen harmonikka.

Yhteislaulujen lomassa sukulutkija **Ulla Kaasalainen** esitelmöi jakokunnan alueen verotuskartoista vuodelta 1769.

Jakokunnan isäntä toi kokousväelle terveisia Vpl. Pyhäjärveltä, jossa hän on

käynyt tänä vuonna jo kolme kertaa, maaliskuussa, toukokuussa ja kesäkuussa. Kaikki matkat ovat erilaisia, mutta tämän vuoden matkoilla ovat ajatukset suuntautuneet erityisesti tapahtumiin 70 vuotta sitten. Karjalan takaisinvaltaamiseen ja siihen läheisesti liittyvään suureen iloon ja toisaalta pohjattomaan suruun, josta tietoa välittävät vieläkin asiakirjat, kirjallisuus ja sankarihaudat niin kotimaassa, kuin rajan takana olevat.

Ruokailun lomassa käytiin jakokunnan isännän järjestämä pituus, paino ja kappalemäärä kilpailu, jonka oikeat vastaukset olivat: 330 cm, 580 g ja 52 kpl. Tulokset ovat seuraavat: 1. Nelli Göös 2. Esko Pohjolainen 3. Turkka Liljeblad, 4. Kirsti Toivonen 5. Ritva Kaasalainen 6. Pirkko Uutu 7. Mirja Pärssinen 8. Tytti Toivonen 9. Päivi Toivonen 10. Sirkka Pohjolainen 11. Elsa Kaasalainen ja

12. Leevi Orpana. Palkintoja olivat lahjoittaneet useat eri henkilöt, joille parhaat kiitokset.

Lopettajaissanat esitti Esko Pohjolainen, joka lämpimän sanoin kiitti kaikkia jakokuntalaisia hyvästä yhteishengestä ja kiinnostuksesta tällaista kyläyhteisötoimintaa kohtaan, joka kumpuaa vieläkin Pikojoen läheisyydessä asuneen kolmen kylän väestä.

Meillä on yhteisin ponnistuksin aikaansaatu kyläkarta, Tarinakivet-kirja, pöytästandardi, DVD-tallenne ja paljon muistoja muistojen Karjalasta.

Erityiset kiitokset Varpu Kinnarille ja Ulla Kaasalaiselle juhlien järjestelyistä. Kiitos kaikille ohjelmansuorittajille ja juhluvieraille.

Ensi vuonna tapaamme Sastamalassa.

YRJÖ S.
KAASALAINEN

Musisoimassa Kiiverin perhe, Janne, Raimo ja Irja.

Musiikkiesityksillään ilahduttivat myös Emilia ja Katariina Kalliomäki.

TAPAHTUMAKALENTERI

Suvannon seudun sukututkimuspiiri kokoontuu lauantaina 24.9.2011 Karjalatalolla Käpylänkuja 1 Helsingissä Galleria-salissa. Vetoryhmä kokoontuu klo 12.00. Kello 12.30–14.00 on varattu vapaaseen keskusteluun ja tietojen vaihtoon. Varsinainen kokous on klo 14.00–17.00. Kokousaiheina ovat mm. inkeriläisten sukujen tutkiminen, asuttaminen ja pakolaisuus. Kokouksen järjestelyvastuu on Raudun edustajilla. Joukolla mukaan – tervetuloa!

Tampereen Seudun Vpl Pyhäjärvikerhon tarinatuokio on ke 5.10. klo 13.30 Koulukatu 12, Tampere. Tervetuloa!

Lahden seudun Vpl Pyhäjärvi-kerhon syyskauden kokoukset Wanhassa Herrassa, Laaksokatu 17, Lahti, torstaisin klo 13 seuraavina päivinä: lokakuun 6:pnä, marraskuun 3:pnä ja joulukuun 8:pnä. Käsitellään ajankohtaisia asioita ja tarinoidaan. - Tervetuloa!

Vpl. Pyhäjärvi-seura ry syyskokous Karjalatalolla Laatokka-salissa sunnuntaina 6.11.11 klo 13.00 alkaen. Tarkemmin lokakuun lehdessä, lokakuulla tulevassa jäsenkirjeessä ja seuran kotisivuilla <http://www.karjalanliitto.fi/index.phtml?s=839>, Tervetuloa!

Mistä löydän hyvän lahjan?

Tässä vihje: Hanki kirjapari **Kaunisti Vpl Pyhäjärveä**. osat I ja II. Yhteensä 736 sivua ja 1750 kuvaa. Koko A4. Hinta vain 95 euroa + läh. kulut. Lisätietoja ja tilaukset: larjava@gmail.com tai 050 3425027. Saatavana myös johtokunnan jäseniltä ilman läh. kuluja

Pyhäjärvi-tuotteita lahjaksi ja omaan käyttöön **Vaakunapaitoja** edullisesti esim. lahjaksi ja asukseksi yhteisiin tilaisuuksiin juuristamme kertova Vpl. Pyhäjärven vaakunapaita!

Tilaukset Kaarina Pärssinen 040-519 3036, e-mail kaarinarparssinen@gmail.com ja Kaisa-Liisa Korhonen 050-590 5433, e-mail kaisaliisa.korhonen@kolumbus.fi. Aidon värisellä Vpl. Pyhäjärven vaakunan kuvalla ja tekstillä PYHÄJÄRVI VPL varustettua erittäin hyvälaatuista T-paitaa löytyy joko valkoisena tai helmenharmaana, koot S, M, L, XL, XXL. Kappalehinta edelleen vain 12 eur/kpl, jos tilaat 10 kpl saat ne yhteishintaan 100 eur. **Dokumenttielokuva** Muistojen järvi vuosilta 1939-44 Pyhäjärvellä, tulossa lisäpainos DVD-versiosta, hinta entinen 20 eur. **Seuran 50-vuotishistoriikki** (2007) tarjoushintaan 10 eur/kpl. Postitettaviin lähetyksiin lisätään postituskulut, myös Karjalatalolta noutamisesta voitte sopia. **Vpl. Pyhäjärvi-seura ry.**

Pyhäjärvi-lehden seuraava numeron aineistot toimitukseen la 8.10.2011 mennessä, kiitos.

vpl. **Pyhäjärvi**

Julkaisija: Vpl. Pyhäjärvi-Säätiö
Kotisivut: www.karjalanliitto.fi/vplpyhajarvisaatio

VPL.PYHÄJÄRVI-SÄÄTIÖ

Päätoimittaja:
Marjo Ristilä-Toikka
Rautasemantie 375
37570 Lempäälä
puh. 040 730 2622 tai
03-3748 448
marjo.ristila-toikka@kolumbus.fi

Toimitusneuvosto:
Juhani Forsberg, Marja Härmä, Yrjö S. Kaasalainen, Pirjo Kiiala, Esko Pulakka, Salme Rintala ja Marjo Ristilä-Toikka.

Toimituksella on oikeus lyhentää ja muokata lehteen lähetettyä aineistoa.

Tilaukset, jakeluhäiriöt ja osoitteenmuutokset:
Toimitus, päätoimittaja Rautasemantie, Lempäälä kts. yhteystiedot vierestä

Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön asiamies
Pirjo Kiiala
Lamminkankaantie 12
33420 Tampere
puh. 044-2815047
pirjo.kiiala@luukku.com

Sivunvalmistus:
Marjo Ristilä-Toikka

Painopaikka:
Satakunnan Painotuote Oy, Kokemäki

Tilaushinnat: koti- ja ulkomaat 30 euroa/vsk.
Ilmoitushinnat (pmm): kuolinilmoitukset.....0,70 e tekstissä.....0,80 e pienin ilmoitus.....20 e Hintoihin lisätään alv. 23%